

1983/84:54

Tisdagen den 20 december em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

12 § Löntagarfonder (forts. från prot. 53)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1983/84:20.

Anf. 54 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Som redan framgått av debatten tidigare i dag är det en mycket stor och för vårt samhällsskick mycket betydelsefull fråga som riksdagen nu har att ta ställning till. Jag kommer för min del att uppehålla mig vid den näringspolitiska verkan som ett införande av löntagarfonder kan få. Men till att börja med vill jag ändå föra fram några synpunkter på den handläggning som ärendet har fått av den socialdemokratiska regeringen.

Det gick åtskilliga månader efter regimskiftet på hösten 1982 innan regeringspartiet kunde bestämma sig för hur man skulle hantera frågan. Först i slutet av maj meddelade man att en intern utredning tillsatts. Men när man väl hade bestämt sig blev farten desto högre. Utredningsförslaget var färdigt på hösten och sändes på en remissrunda, som var en ren parodi. Remisstiden var så kort att remissinstanserna inte hann svara. Remissvaren kom i en del fall in först sedan regeringen låtit propositionen gå till lagrådet för granskning. Själv deltog jag i remissvaret från riksgäldsfullmäktige, och där var just fallet att svaret kom in dagen efter det propositionen gått till lagrådet. Hur regeringen då kunnat ta hänsyn till remissinstansernas åsikter är för mig en gåta.

I stort sett har dock detta kanske inte särskilt stor betydelse. Det spelar ingen roll hur man lägger upp dessa fonder. Principen med ett kollektiverat ägande av produktionsmedlen kommer att få en enormt stor påverkan på näringslivet – förutom på ägandet även på styrningen och på investeringsviljan. Det har inget med själva utformningen av systemet att göra.

Det är framför allt två element i regeringens förslag som kommer att få stor

betydelse för näringslivet. Dels vinstdelningsskatten, som till stor del skall finansiera fonderna, dels den kraftiga fackliga dominans i näringslivet som blir en följd om fondstyrelserna införs.

När det gäller vinstdelningen står det helt klart att den är utformad på ett sådant sätt att vinstgivande företag beskattas. Under senare år har ingalunda problemen inom vårt näringsliv bestått i huvudsak av för stora vinster utan snarare av för stora underskott i företagen. Genom vinstdelningsskatten dränerar man de goda företagen på medel, som skulle ha kunnat användas för investeringar. Särskilt allvarligt är detta för små företag, som kan drabbas av vinstdelningsskatt, men som egentligen skulle behöva varje krona av vinsten för att utveckla sitt företag.

Man kan naturligtvis försvara sig, som socialdemokraterna gör, med att fonderna skall köpa aktier i företagen – det blir i så fall i de större företagen – och på det sättet bidra med investeringsmedel. Men då har det blivit en rundgång på pengar, som bara leder till att det uppstår nya ägare av företagen och till en ökad makt för de centrala fackorganisationerna.

Därmed är jag inne på det andra och klart viktigaste motivet för socialdemokraternas envishet när det gäller att införa löntagarfonder mot svenska folkets vilja. På den punkten har ju alla opinionsundersökningar varit eniga. Vid vissa tillfällen har socialdemokraterna försökt att bagatellisera det fackliga inflytande som blir aktuellt genom fonderna, men som debatten i dag har visat kan fonderna mycket fort komma att bli den dominerande ägaren av svenskt näringsliv.

Näringsutskottets majoritet, som vid det här tillfället består av de borgerliga partierna, pekar på att det professionella inslaget i företagens ledning kommer att försvagas om ägar- och maktförhållandena kraftigt förändras genom löntagarfundsstyrelsernas möjligheter att förvärva mycket stor andel av ett företags aktiestock. Till detta kommer den dubbelroll som facket kommer att spela, som både ägare och arbetstagare.

För att återgå till vinstdelningssystemet har i en rad centermotioner av regional karaktär redovisats hur företagen ute i svaga regioner får avstå vinstmedel, med mycket små möjligheter att få något igen. För Södermanlands län innebär det att företagen får avstå 15 milj. kr., en summa som skulle ha varit mycket högre om inte sörmländskt näringsliv i stor omfattning bestått av filialföretag, vilket är fallet. Det förslag som nu föreligger är ett omvänt Lasse-Majahandlande – man tar från de svaga för att stärka och få inflytande över de starka.

Är vi då från vårt håll inte intresserade av att tillgodose näringslivet med riskvilligt kapital? Jovisst är vi det – och det har vi också visat på många olika sätt. För egen del var jag med i utredningen om löntagarfonder. Där sade jag klart nej till löntagarfonder av socialistisk modell, som det nu är fråga om. Det var alltså inte, som Lars Tobisson antydde i förmiddags, bara han som i utredningens slutrapport tog avstånd från löntagarfonder. Men jag var medveten om att det behövdes ett ökat sparande för att tillgodose efterfrågan på riskvilligt kapital. Jag skissade på hur detta kunde ske på individuell grund – på det sättet hade vi kunnat åstadkomma en verklig ägandespridning. Mitt

förslag hade mycket stora likheter med skattefondsparandet, som tyvärr har borttagits av den socialdemokratiska regeringen, och det av centern förordade personliga investeringskontot. I samtliga fall är det fråga om ett enskilt ägande av sparandet.

Beträffande inflytande i företagen kan naturligtvis detta ordnas på annat sätt än genom löntagarfonder. Jag har för resten för min del även på den punkten ett förflutet i riksdagen. Jag motionerade nämligen om styrelserepresentanter för de anställda i företag på den tiden då socialdemokraterna avlog sådana motioner. Fortfarande anser jag att det är en arbetsrättslig fråga. Där kan förbättringar finnas att göra, bl. a. i den riktningen att den enskilde arbetstagaren verkligen upplever att han har insyn och inflytande.

Löntagarfonder behövs alltså inte vare sig ur kapitalbildningssynpunkt eller ur inflytandesynpunkt. Det enda som händer med införande av fonder är att de ingriper i näringslivets möjligheter att konkurrera med andra länders näringsliv. De kommer att minska investeringsviljan. De kommer att öka makten för fackorganisationerna centralt. Därför säger vi nej till löntagarfondsförslaget.

Anf. 55 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Löntagarfondsdebatten i Sverige har nu pågått i mer än tio år, och få frågor har behandlats så mycket i press och andra massmedier som den.

Vad skulle då införandet av sådana här kollektiva löntagarfonder innebära för Sverige, och hur skulle de medverka till att lösa landets ekonomiska problem?

När det gäller den viktigaste frågan – makten över företagen – uppnår socialdemokraterna naturligtvis sitt syfte, nämligen att de nuvarande ägarna successivt får se sin röststyrka minska. Fonderna kommer att få ett dominerande inflytande över företagen mycket snabbt. Det är ingalunda nödvändigt att ha aktiemajoritet, utan ett mycket lägre innehav räcker för att kunna utöva ett dominerande inflytande.

Någon spridning av makten blir det däremot inte fråga om – man kommer bara att byta ut en maktkoncentration mot en annan. Och vi får dessutom en sammanvävning av intressen som borde hållas isär. Många beslutsfattare kommer att sitta på flera stolar samtidigt. De kommer bokstavligt talat att förhandla med sig själva.

Dessutom kommer fonderna med all säkerhet att verka som en återhållande faktor på den nödvändiga strukturomvandlingen i vårt näringsliv. Fackföreningarna är ju uppbyggda för att skydda och slå vakt om existerande arbetstillfällen för redan sysselsatta personer. Och flertalet ekonomer är överens om att vad svensk ekonomi behöver f. n. är mer av flexibilitet inom näringslivet.

Vidare måste det vara närmast omöjligt för en fond med regional anknytning att inte gå in med stödinsatser för att rädda sysselsättningen i nedläggningshotade företag. Om man tänker sig fem regionala fonder som

---

Löntagarfonder

alla resonerar på samma sätt, inser man snabbt att det inte blir mycket investeringsmedel kvar till expansiva företag och än mindre till nyföretagande.

Det finns också stor risk för att fonderna kommer att bli starkt protektionistiska. Bl. a. genom att man är delägare i även importföretagen kan man lätt strypa konkurrens från andra länder för att "värna om den egna sysselsättningen". Det har sannerligen inte saknats sådana inslag hos socialdemokratin under senare tid. Teko-politiken kan tjäna som exempel.

Det är också lätt att föreställa sig att klimatet för nyföretagande kommer att försämrats. Varför skulle löntagarfonderna satsa på ett nytt företag, om det redan finns ett företag som tillverkar i stort sett samma produkt? Att det nya företaget kanske har en effektivare produktionsprocess eller marknadsföring kommer inte att framstå som ett väsentligt skäl.

Om vi får fem regionala fonder innebär det sannolikt också en form av länsprotektionism. Det är inte troligt att fondstyrelsen i t. ex. norra Sverige skulle satsa sina medel i tillväxande och expansiva företag i Skåne eller Södermanland, när det samtidigt finns nedläggningshotade företag och stor arbetslöshet i det egna länet.

Herr talman! Flertalet av de egendomligheter som blir konsekvensen av införandet av ett löntagarfondssystem hänger samman med att det inte finns någon intressent som bevakar kapitalavkastningen. Ingen har något personligt intresse av att medlen placeras där avkastningen blir högst.

Detta är en mycket allvarlig invändning mot förslaget. Grundvalen för marknadsekonomi rycks undan.

Nu säger visserligen socialdemokraterna att man vill bevara marknadsekonomi. Men det räcker inte. Marknadsekonomi bevaras inte bara för att man *vill* behålla den. Den bevaras bara om man skapar system och regler som gör att den kan överleva.

Vad man säger spelar mindre roll. Det är inte orden som räknas, utan hur fonderna faktiskt kommer att fungera.

Enligt folkpartiets uppfattning blir effekterna av ett införande av kollektivt ägda löntagarfonder sådana att dessa inte går att placera in i en blandekonomi som den svenska. Konkurrens på de olika marknaderna för varor och produktionsfaktorer och priser och vinster som fungerar som signaler till konsumenter och företagare är nödvändiga inslag i en sådan ekonomi. I ett litet land som vårt är också konkurrensen från utlandet genom en fri internationell handel och förhållandevis fria kapitalrörelser över gränserna av stor vikt.

När konkurrensen och signalerna inte längre fungerar – genom att ett främmande element i form av löntagarfonder förs in – sätts hela systemet ur spel.

Det finns naturligtvis de som menar att marknadernas signaler kan och rent av bör ersättas av politiska signaler. Då har man lämnat marknadshushållningen och gått över till ett annat ekonomiskt system. I mindre skala – men enligt min mening alldeles tillräckligt stor för att visa på systemets brister – har vi erfarenhet från sådana politiska signaler i

näringslivet. Dessa erfarenheter tyder sannerligen inte på att det skulle vara någon lycklig väg att gå. Politiker och centrala tjänstemän är inte bättre än folk ute i företagen på att bedöma vilka satsningar som har framtiden för sig. Som företagare kommer de alltid att vara amatörer.

Det finns många exempel på hur svårt det är för staten och politiker i allmänhet att göra industriella bedömningar och hur lätt det är att göra fel. Och när staten gör fel har den en tendens att göra stora fel. Konsekvenserna blir enormt mycket allvarligare för ekonomin än konsekvenserna av att någon eller några enskilda företagare, bland flera hundra tusen, vardera gör något mindre fel.

Herr talman! Människors frihet är inte oberoende av vilket ekonomiskt system vi har i vårt land. Det är ingen händelse att de demokratiska staterna alla är marknadsekonomier. Marknadsekonomi innebär att konsumtions- och produktionsbesluten fattas av enskilda hushåll och företag. Deras miljontals olika beslut samordnas genom prisbildningen. Ett sådant starkt decentraliserat beslutsfattande är en förutsättning också för den mångfald som kännetecknar huvuddelen av västvärlden.

Sverige är av tradition en marknadsekonomi och en demokrati. Vi tar ofta dessa värden för givna, men de är alltid hotade och måste försvaras. Marknadsekonomin har under 1970-talet kommit att fungera sämre än tidigare, bl. a. till följd av allt fler regleringar och subventioner. Både marknadsekonomin och demokratin hotas i ett samhälle där de organiserade särintressena får allt större makt över besluten.

Socialdemokratin är kluven. I ord talar de väl om marknadsekonomin, men många av deras handlingar är inte annat än ett krypskytte mot marknaderna. Det allvarligaste hotet kommer enligt folkpartiets uppfattning från de kollektiva löntagarfonderna.

Anf. 56 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Fondfrågan har redan diskuterats ur många synvinklar – ideologiska, ekonomiska, konstitutionella. Jag skall försöka att en smula se den från en annan synvinkel – nämligen som politisk psykologi.

Lika viktigt som det är med äkta engagemang i samhällslivet, lika farliga är de falska och irrationella känslorna, som ju är ett slags parasiter som exploaterar det mänskliga själslivet.

Jag blir nämligen skrämmd, när jag hör de borgerligas ledande talare i dag. Jag har tillhört riksdagen i 13 år. Jag måste säga att jag aldrig tidigare har upplevt en så låg nivå på debatten. Jag har aldrig hört hysterin, syndabockstänkandet och den systematiserade frascologin så fullständigt besegra all verklighet och allt rationellt tänkande. Det är något osunt i allt detta. Det är ett sönderfallande samhälle, med upplösta värderingar, som man på det sättet försöker försvara. Det är därför man måste skruva upp sig så våldsamt och hemfalla åt en sådan grotesk verklighetsbild.

Det farligaste med sådana stämningar är, att de slår sönder grunden för analytiskt tänkande, för rationell reflexion och för kunskap om den samhällseliga verkligheten. Orden förlorar sin verklighetsanknytning. De

fogas in som enbart emotionella symboler i den hysteroida reaktionskedjan.

Man kan vara socialist, eller man kan vara borgerlig. Men man kan fråna var och en av dessa utgångspunkter sträva efter att bevara en förmåga till hederlig analys av samhällsprocessen – även om man sedan kan värdera resultatet högst olika. Man kan t. ex. mena olika saker med ordet frihet – det gör inte så mycket, så länge man vet vad man själv menar och vad motparten menar. Man kan känna olika inför begreppet marknadsekonomi – bara man förmår att analysera dess materiella innehåll. Man kan vara för eller emot löntagarfonder – bara man förmår se dem som det de är och inte som en hatsymbol inom ramen för en häxprocessmentalitet, som inte alls frågar efter verkligheten.

Det farliga läget uppstår, när orden i politiken så till den grad förlorat sin rationella mening, att de bara är skyltar för hysteriska stämningar.

Vi är för marknadsekonomi, ropar de borgerliga. Javisst, men alternativet till marknadsekonomi är ju en bytesekonomi eller en självhushållsekonomi. Alla industriella ekonomier är och måste vara marknadsekonomier på det ena eller det andra sättet. Planekonomierna i Östeuropa, som sins emellan är mycket olika, är också marknadsekonomier och har inbördes lika stora olikheter som de industriella marknadsekonomierna i väst, fast mekanismerna i Östeuropa fungerar på ett delvis annorlunda sätt.

Ja, men vi är för en fri marknadsekonomi, säger då de borgerliga. Men ingen marknadsekonomi är fri. Man förklarar inte intellektuellt och analytiskt en marknads sätt att fungera genom att proklamera frasen om en gudomlig och automatisk hand, som sörjer för harmoni mellan tillgång och efterfrågan i alla lägen. Det är ju att förvandla mikroekonomi till makroekonomi. All marknadsbildning och all prisbildning i ett samhälle sker under påverkan, genom olika grader av monopolism, genom fördröjningseffekter, genom marknadsbegränsningar, som sen i sin tur kan se olika ut beroende på vilken typ av marknadsekonomi det handlar om.

Det är ju heller inte så att konsumenternas efterfrågan styr. Det är ju helt enkelt så att det är producenterna i en industriell avancerad ekonomi som gör de flesta köpen. Det är inte så att produktionen anpassar sig efter efterfrågan i dagens marknadsekonomier. Det är snarare så att allt långsiktigare produktionsbeslut styr konsumentefterfrågan och dess möjligheter. Om man inte ser denna djupare problematik, om man inte uppfattar motsättningarna i marknads- och prisbildningen, om man inte förstår hur dessa strukturer ständigt förändras – hur skall man då med sina fraser kunna förklara eller belysa verkligheten? Med fraseologin uppnår man bara intellektuellt förfall och samhällsvetenskapens förvandling till slagordsautomatik.

Vi vill ha mångfald och enskilt företagande, ropar de borgerliga. Men hela den långsiktiga tendens vi kan vetenskapligt iaktta, visar ju hur den enskildes företagande alltmer saknar relevans i en typ av kapitalism som blir alltmer institutionell. Vi lever inte i 1800-talet. Vi måste kunna – oavsett våra politiska värderingar – hederligt analysera modern kapitalism sådan den verkligen är: institutionell, i hög grad korporativ, koncentrerad, multinationaliserad. Det måste vi göra för att rätt kunna förstå dess

verklighet, dess problematik och dess motsättningar – vad vi sedan än må tycka om den.

Ja, men marknadsekonomi och demokrati hör ihop, ropar de borgerliga. Det är ett av deras senaste påhitt. Det gör de inte alls. Några av de värsta diktaturerna under 1900-talet har tillkommit just för att försvara den privata företagsamheten mot reformer. Detta faktum bevisar ju sedan å andra sidan inte alls att människor med borgerlig åskådning alltid i avgörande lägen blir fascister. Men det visar däremot att frihetens och diktaturens problematik är mycket mer sammansatt och komplicerad. Därför får vi inte vulgarisera vår analys och vårt vetande rörande problemet demokrati/diktatur till sådana förgrovade slagord. Även om man tycker olika, måste man söka hindra att förmågan till en vetenskapligt präglad problemanalys dränks i den hysteriska demagogins träsk.

Detsamma gäller löntagarfonderna. Det är inte fråga om någon fondsocialism, som det populära uttrycket lyder. Det är fråga om en delvis ny form av organisering inom den kapitalistiska ekonomins ram. Den individuella och direkta formen av kapitalism – den gamla formen – är oåterkalleligen förbi i varje fall som dominerande form. Kapitalismen behöver den inte längre, annat än som romantisk och propagandistisk föreställning. Den avancerade kapitalismen ställs i stället inför problem för att överleva, som kräver stor och komplicerad organisation, ökad framförhållning. Då passar inte den gamla anarkin, där ingen enskild kunde påverka marknaden. Nyckelordet är i dag snarare att behärska marknaden. Det gäller inte att vänta på vad som skall hända, utan att bestämma vad som skall hända på marknaden. Det kräver en mer institutionell form av kapitalism med en överbyggnad av stora raminvesteringar. Detta har i och för sig inget med socialism att göra. Det är kapitalism i sin moderna, högre utvecklade form.

Men hur skall man då bedöma vad löntagarfonderna kan få för betydelse ur arbetarrörelsens politiska synvinkel? Är de värdelösa? Leder de till något demokratiskt inslag i den ekonomiska strukturen?

Jag tror inte den frågan kan besvaras i dag. Den kan besvaras bara i ett längre perspektiv. Löntagarfonderna är en institutionell ram som kan fyllas med olika innehåll, beroende på hur självständig och beslutsam arbetarrörelsen är.

Fonderna kan bli ett redskap för att binda lönarbetet hårdare vid en storkapitalistisk strukturpolitik och för att påtvinga löntagarna en fortsatt reallönesänkning.

Men de kan också bli ett redskap för en delvis ny, självständig investerings- och teknologipolitik, som bygger på insikten att klasserna i samhället inte kan försonas, utan att demokratin och den sociala frigörelsen har en annan produktionsorganisation och teknologi som grund än vad den koncentrerade och för sin existens kämpande moderna kapitalismen har.

Denna fråga kräver en djupgående och grundlig analys, därför att man bara med en sådan förutsättningslös analys som grund kan komma till klarhet om vad som i vår del av världen kan tänkas avlösa den kapitalistiska

samhällsformationen, när den, liksom alla andra tidigare samhällsformationer, utvecklingsmässigt har överlevt sig själv. Man kan då fråga: Blir det en humanistisk socialism, där människorna lever som jämlikar och inte har några herrar över sig, eller blir det det teknologiserade barbariet?

Och i sin tur måste en sådan djupgående analys förutsätta att vi höjer nivån på den parlamentariska debatten, innan den politiska hysterin på den borgerliga kanten slutgiltigt har sänkt den till rena Kalle Anka-nivån.

Anf. 57 GUNNAR NILSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter att under ett stort antal timmar ha lyssnat till dagens debatt om regeringsförslaget rörande löntagarfonder måste man konstatera att själva sakfrågan har fått en mycket underordnad plats i de borgerliga debattinläggen. De borgerliga har i stället sysslat med att noggrant räkna upp alla de nötta argument som har kolporterats ut av Svenska arbetsgivareföreningen, Industriförbundet och en rad andra näringslivsorganisationer under ett ganska stort antal år och som nu, på något undantag när, har övertagits av de borgerliga partierna, som har läst in dem i riksdagens protokoll. Det är möjligt att de har ett visst intresse för framtidens forskning, eftersom det sannolikt inte har hänt tidigare att så många satt sin politiska trovärdighet på spel genom att ha en sådan kvalitet på argumentet som visats prov på här.

Även om min person numera är ointressant och inte längre kan användas som en onskans symbol gentemot näringslivet, har jag blivit återopad i dagens debatt. Det man framför allt har refererat är ett citat från 1975.

Nils G. Åsling kände sig kränkt därför att han under förmiddagens debatt hade blivit ofullständigt citerad av finansministern. Men själv har han inga skruler i det avscendet. Det gäller ytterligare några till som har använt detta argument.

Man återopar ett svar som jag gav på en tämligen naiv fråga i en tidningsintervju. Redan då, 1975, hävdade man från borgerligt håll, från näringslivshåll, att facket skulle överta ägaransvaret i näringslivet. Mitt svar, som är lika entydigt i dag som det var då, var att svensk fackföreningsrörelse aldrig kan ta på sig uppgifter som de s. k. fackliga organisationerna i Östeuropa har åtagit sig. Det var organisationens roll som jag slog vakt om och som jag alltid har slagit vakt om under årens lopp i denna debatt, nämligen att fackföreningsrörelsen – i varje fall den svenska fackföreningsrörelsen – har en historisk uppgift. Det var således detta som man tagit upp som en fråga om öststatsocialism: att hävda den svenska fackföreningsrörelsens integritet.

Därmed har Sten Svensson fått svar på en av sina frågor. Han var ju en av dem som citerade uttalanden av mig. Jag har gjorts uppmärksam på att han ställde ytterligare frågor, och även om replikomgångarna är indragna i den här debatten skall jag vara artig och försöka svara honom. Sten Svensson lär ha läst upp en lång rad citat från LO-kongressen 1981 och på basis av dem försökt att få svar på vissa frågor.

Debatten på LO-kongressen 1981 gällde ju inte dagens förslag, utan där fördes en stor och omfattande principiell diskussion om hur fackföreningsrö-

relsen skulle ställa sig i den här frågan. För mig har det aldrig varit någon tveksamhet om införandet av löntagarfonder, men självfallet har jag som representant för fackföreningsrörelsen alltid försökt att reda ut den framtida rollen.

När Landsorganisationen i dag har beskrivits som maktfullkomlig vill jag, även om jag har lämnat organisationen, säga att så maktfullkomlig är inte Landsorganisationen – där har man klart för sig att det är på det politiska planet som den här frågan skall avgöras och inte på några fackliga kongresser.

När det gäller detta med öststatssamhället så var det inte jag som pratade om det – ursprungligen var det Thorbjörn Fälldin som var upphovsman till det uttrycket, även om han numera troligen har tagit avstånd från den definitionen.

Inför den här debatten har det utvecklats stor aktivitet. I varje fall har de socialdemokratiska ledamöterna erhållit brev från framstående representanter för näringslivet, som hyser stor oro för att ledamöterna inte skulle rösta enligt sin övertygelse. Jag måste fråga mig: Varför skall de inte göra det i den här frågan som i alla andra? Visserligen har man i dagens debatt ifrågasatt vår, om inte parlamentariska så i varje fall moraliska, rätt att fatta beslut efter den här debatten. Sådana yttranden kommer således från dagens opposition, som såvitt jag vet aldrig hade några moraliska bekymmer när det gällde att föra igenom beslut i denna kammare exempelvis genom lottning eller i bästa fall med en rösts övervikt.

Då hade man inga moraliska bekymmer.

Nej, löntagarfonderna har först och främst blivit en symbolfråga, som har fört borgerligheten samman, åtminstone fram till dess att voteringen i ärendet är klar. Gemensamt ser man nu fram emot valet 1985. Hur man skall agera under mellantiden framgår emellertid inte av dagens debatt. Jag måste säga att det är ett ganska magert regeringsprogram för en trepartiregering att samla sig omkring ett sådant här negativt beslut.

Det känns också trist att i den här debatten få höra att det är fackföreningsrörelsen som egentligen är den verkliga boven. Det har varit det tyngsta argumentet under de senaste sju åtta åren utan att vi för den skull har blivit mera övertygade. Nu skall fackföreningsrörelsen användas för att skrämja främst småföretagarna i det här landet. Dessutom skall man så långt det är möjligt också få fackets medlemmar att börja tvivla på sin organisation och misstänkliggöra organisationens ambitioner att tillvarata sina medlemmars intressen. Det är kanske det tristaste inslaget i dagens debatt.

Näringsutskottet har haft i uppdrag att i första hand granska förslaget till lag med reglemente för allmänna pensionsfonden. Eftersom de borgerliga ledamöterna av någon tillfällighet fick majoritet för yttrandet och eftersom man redan hade en gemensam inställning till hela förslaget, vågar jag påstå att man inte nämnvärt har granskat det förslag man står för. Man var ju inställd på att yrka avslag på det mesta – så också på detta.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har efter sin granskning anslutit

---

Löntagarfonder

Löntagarfonder

sig till förslaget innehåll och tillstyrker således detta plus de övriga punkter som varit föremål för näringsutskottets prövning. De socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet tillstyrker därför finansutskottets hemställan i alla delar.

Anf. 58 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Tillåt mig bara kort att konstatera att Gunnar Nilsson i Stockholm avböjde att ge tillfredsställande svar på mina frågor.

Anf. 59 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag deltog i ett intressant sammanträde här i huset tidigt i morse. Det var lönedelagationen som sammanträdde. Vi fick höra en föredragning att löneminister Bo Holmberg och statssekreterare Claes Örtendahl inför förhandlingarna om de statsanställdas löner under den kommande avtalsperioden. Våra sammanträden är delvis sekretessbelagda, men det jag nu tänker säga är inga hemligheter. Jag kan tänka mig att Bo Holmberg själv skulle ha kunnat säga det här i kammaren.

Det var i vissa avseenden positivt att få lyssna till löneministerns utgångspunkter inför förhandlingarna. Han framhöll bl. a. att det hjälper föga att komma överens om stora nominella lönehöjningar. Vi vet ju hur det går, sade han. Löntagarna märker så småningom, med alla pris- och kostnadsökningar, att det inte blir någonting över. Reallönerna sänks. Jag fick alltså intrycket att löneministern vill hålla nere arbetskraftskostnaderna. Han t. o. m. underströk – och det har jag hört i andra sammanhang också – att det kommande löneavtalet är helt avgörande för om vi kan behålla de konkurrensfördelar som devalveringen åstadkom.

Jag förutsätter att löneministern aktivt agerar i den andan i fortsättningen. Det gäller så mycket för oss alla, inte minst för löntagarna. Det är dessutom inte bara en fråga om vad det blir kvar i lönekuvertet, utan också en fråga om tryggheten i anställningen och en fråga för alla dem som i dag står utan arbete om huruvida de skall få arbete.

Men en sak förbryllar mig: Hur kan denne som det verkar kloka löneminister ha varit med om att i regeringskretsen tillstyrka förslaget om kollektiva löntagarfonder? Om jag har förstått honom rätt har han gång på gång sedan år 1982, då han blev statsråd, uttalat sig på sådant sätt att han mer än många andra socialdemokrater och f. ö. också fackföreningsledare verkar inse den roll som lönebildningen spelar i svensk ekonomi. Bo Holmberg tycks helt vara på det klara med att när det gäller konkurrensen på världsmarknaden och arbetskraftskostnaderna i exportindustrin och arbetslivet över huvud taget, är varenda tiondels procent upp eller ner oerhört betydelsefull. Hur kan han då ställa sig bakom ett förslag som inte bara ersätter det svenska ekonomiska systemet, den fria marknadsekonomin, med ett socialistiskt ekonomiskt system utan också ökar kostnaderna för vårt näringsliv?

Detta anknyter till arbetsmarknadsutskottets yttrande, som finns med i finansutskottets betänkande. Arbetsmarknadsutskottet har ju yttrat sig om

vad förslaget om kollektiva löntagarfonder betyder för sysselsättningsutvecklingen, medbestämmandet i arbetslivet och den regionala utvecklingen.

Till yttrandet är fogat en gemensam borgerlig s. k. avvikande mening. Här sägs att förslaget innebär att Sverige gradvis övergår till ett socialistiskt system. Det är detta som oroar oss. Enbart själva den försämring av näringsklimatet som detta innebär är ytterst oroande just för sysselsättningsutvecklingen. Socialismen ger inga nya jobb.

Varför medverkar då den ledamot av regeringen som ytterst är ansvarig för en sund arbetsmarknadspolitik till just socialisering?

Anna-Greta Leijon var i Örebro på en studentafton i slutet av mars 1974. Enligt ett referat i Nerikes Allehanda sade hon då följande: "I ett längre perspektiv medför en kraftig ökning av den offentliga sektorn att det kapitalistiska systemet blir omöjligt. Vi har slagit in på en väg mot ett socialistiskt Sverige."

Såvitt jag förstår menar hon här med ett kapitalistiskt system den fria marknadsekonomin – som hon väl ibland kallar blandekonomin. Men jag upplever också att Anna-Greta Leijon är medveten om att vi måste få fart på Sverige om det skall bli några nya jobb. Jag har hört henne säga ungefär detta och dessutom att den kommande avtalsrörelsen är avgörande för hur det skall gå med sysselsättningen. Här stämmer hennes uttalande med vad just löneministern har sagt.

Då ställer jag återigen frågan: Hur kan denna medlem av regeringen vara med och öka arbetskraftskostnaderna genom förslaget om kollektiva löntagarfonder?

Verkstadsföreningen har försökt beräkna kostnaderna, dvs. konsekvenserna för svensk verkstadsindustri. De beräkningarna visade att arbetskraftskostnaderna ökar med 2 400 kr. per anställd och år. Man behöver inte gå till en sådan här undersökning av 281 verkstadsföretag med drygt 240 000 anställda, man kan göra studiebesök i vilket företag som helst. Man kan ställa frågan: Vad tror ni att fondsocialismen kostar? Då får vi uppgifter på det.

Det utgavs en liten bok i serien Tidens debatt för ett år sedan som hette Den bistra sanningen. Författaren är Klas Eklund. Han är socialdemokrat och f. n. en av finansministerns medarbetare. På s. 51 i denna lilla skrift säger han: "Den (figur 3) visar hur de svenska arbetskraftskostnaderna påverkat den svenska exportindustrins konkurrensförmåga, avspeglad i marknadsandelar under det senaste decenniet – – Tveklöst är det så, att då den svenska industrins relativa arbetskraftskostnader stigit så har marknadsandelarna fallit och bytesbalansen försämrats och då arbetskraftskostnaderna sjunkit har å andra sidan marknadsandelarna återhämtat sig och bytesbalansen stabiliserats."

Längre fram, på s. 53, drar denne socialdemokrat slutsatsen: "Av detta följer den obehagliga men oundvikliga slutsatsen att de relativa arbetskraftskostnaderna är utomordentligt viktiga för konkurrenskraften. I klartext betyder det helt enkelt, att om vi vill förbättra ställningen i våra

utrikesaffärer måste vi se till att lönekostnaderna stiger långsammare i Sverige än i omvärlden.”

Herr talman! Här kan det ena citatet efter det andra av kända socialdemokrater redovisas. Det är många som står i bjärt kontrast till förslaget om kollektiva löntagarfonder och inte minst till konsekvenserna av dem. Det har i debatten hittills redovisats exempel på hur medlemmarna i TCO och LO har reagerat. TCO:are för fonderöstning har gjort en helt unik insats för att TCO skulle säga nej till förslaget om kollektiva löntagarfonder. En majoritet av TCO-medlemmarna är emot förslaget. Det står helt klart. Men TCO-ledningen, som bestämmer, sade varken ja eller nej, det blev jasså. Det blev inte heller en medlemsomröstning. Då hade man verkligen fått veta vad TCO-medlemmarna tyckte. Men det vågade inte TCO:s fackföreningsledare. För oss vanliga TCO-medlemmar i ledet, vi är några stycken här i riksdagen, finns det anledning att överrätta en särskild liten blomma till ordföranden i TCO:are för fonderöstning, Lars Ringdahl och alla andra TCO:are som har försökt medverka till verklig demokrati inom TCO-förbundet. Det är människor som Lars Ringdahl som behövs i en levande demokrati. Han och många andra har genom aktiva insatser och ett imponerande engagemang följt uppmaningen att du har inte bara ansvar för vad du säger, utan du har också ansvar för det du låter bli att säga.

Samma aktivitet råder faktiskt bland LO-medlemmarna, men kanske inte i samma omfattning. Bland alla de brev och telegram som jag har fått vill jag redovisa ett som kommit från en kommitté, LO-medlemmar mot fonder, med ordförande Per Engelbrekt i Vargön. Detta telegram har skickats även till Gunnar Nilsson och riksdagsmännen Arne Fransson och Elver Jonsson. Telegrammet är ställt till Sveriges riksdag och lyder: ”En majoritet av LO:s medlemmar vill inte ha löntagarfonder – lägg undan fonderna – satsa på sysselsättningen.”

För två år sedan sade oppositionsledaren Olof Palme i den allmänpolitiska debatten: Man kan inte regera mot halva svenska folket. Så sade han då. I dag regerar han just mot halva svenska folket – i den här frågan mot mer än halva svenska folket.

Herr talman! Framtiden får utvisa hur svenska folket reagerar, när man regerar på detta sätt.

Anf. 60 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet har en klar och bestämd uppfattning om att ett införande av kollektiva löntagarfonder kommer att få negativa effekter för utvecklingen inom näringslivet och därmed också på sysselsättningen. Fler jobb kan bara skapas om man tar till vara den enskilde individens engagemang och intresse. Kollektiva löntagarfonder kommer att hämma småföretagens utveckling liksom nyföretagandet, och därmed kommer löntagarfonderna att rycka undan grunden för nya arbetstillfällen inom denna del av industrisektorn.

En tryggad sysselsättning kan bara baseras på företagens och enskilda

individens möjligheter och vilja att skapa och utveckla produkter och marknader.

Hur ofta har vi inte under de senaste åren från socialdemokratiskt håll hört sägas att löntagarfonder behövs för att skapa fler jobb. Det är då intressant att notera att av regeringens proposition på intet sätt framgår att ett införande av kollektiva löntagarfonder skulle öka sysselsättningen inom näringslivet. Socialdemokraterna har tydligen i den elfte timmen ändå insett detta, och därför har införandet av löntagarfonder ett annat syfte. Socialdemokraterna är nämligen beredda att med kommunisternas hjälp införa ett annat ekonomiskt system. Man är beredd att på sikt överge den sociala marknadsekonomin, som har inneburit att vi är ett av världens rikaste länder. I jämförelse med andra länder har vi lyckats klara sysselsättningen bättre. Därför finns det enligt centerns uppfattning inget utrymme för dessa fondexperiment. Vi slår vakt om en social marknadsekonomi och säger därför ett kategoriskt nej till kollektiva löntagarfonder. Vi gör det bl. a. av den anledningen att vi vill slå vakt om den framtida sysselsättningen.

Från de utgångspunkter vi i arbetsmarknadsutskottet har att se politiken är de kollektiva löntagarfonderna ensidigt negativa. Man kan inte se fonderna som något positivt, varken i det korta eller i det långa perspektivet när det gäller att bekämpa arbetslösheten – tvärtom.

Om man skall ta socialdemokraterna på orden – men bara ett kort ögonblick – och tro att man med fonder skall få fram resurser till de utvecklingsbara företagen och därmed trygga jobben är den faktiska situationen följande.

Vinstdelningsskatten ger med en realistisk beräkning utifrån dagens vinstsituation det första året drygt fyra miljarder kronor. Av detta används bara knappt hälften i löntagarfondssystemet. Resten är en ren avtappning – beskattning av företagen på deras utvecklingskapital. De mest expansiva och vinstrika företagen tappar således drygt två miljarder kronor av de medel som eljest skulle kunna användas för framtidssatsningar och för att trygga jobben.

Det är inget tvivel om att sysselsättningspolitiken kommer att bli extra svår – med de effekter av löntagarfonderna som jag här har påtalat.

Herr talman! Låt mig också göra några kommentarer till hur Jönköpings län kommer att drabbas om kollektiva löntagarfonder införs. För alla torde det vara bekant att Jönköpings län är ett utpräglat småföretagarlän. De små och medelstora företagen uppvisar särskilda fördelar. Till dessa hör uppfinningsrikedom och förmåga att skapa nya produkter. Detta ger en smidig marknadsanpassning. Dessa företag har också möjligheter att ställa om produktionen, vilket gör att de är mindre sårbara vid konjunkturdgångar och strukturförändringar. Tack vare detta väl differentierade näringsliv har arbetslösheten i Jönköpings län, i jämförelse med flertalet län, legat lägre.

Fler jobb kan bara skapas om man tar till vara den enskilde individens engagemang och intresse.

Regeringens förslag om löntagarfonder innebär att de lönsamma företagen

får försämrade möjligheter, eftersom de tvingas att inbetala stora summor pengar till de kollektiva fonderna. Låt mig bara ta ett exempel.

Kungsbörsten AB i Huskvarna redovisade för år 1982 ett resultat före bokslutsdispositioner och vinst på ca 1 milj. kr. Bolagets skatt för 1982 var drygt 20 500 kr. Detta företag skulle ha behövt betala 58 000 kr. i vinstskatt för år 1982 om fonderna funnits då. Det är en ökning av skattetrycket med 280 %, vilket klart är kännbart för ett företag i denna storleksklass. Det innebär att företagets möjligheter att nyanställa och satsa på utvecklingsprojekt minskar i och med att införandet av kollektiva löntagarfonder blir en verklighet.

Herr talman! Med det anförda får jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 i finansutskottets betänkande.

Anf. 61 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Motståndet mot löntagarfonder är starkt. Förespråkarna är överraskande få. En klar majoritet av Sveriges folk har gått emot förslaget om löntagarfonder. Den politiska oppositionen säger nej. Men borta är inte bara Olof Palme från denna kammare utan också hans tal om "de breda lösningarna". Nu handlar det om att verkställa ett beställningsjobb åt de mer doktrinära krafterna inom socialdemokratien och den riktning som inte har lyssnat tillräckligt på den samlade opinionen inom de djupa fackliga leden.

Bland LO:s medlemmar är vi många som inte ställer upp på socialdemokratiens och LO-toppens krav på kollektiva löntagarfonder – fonder som i sin förlängning leder bort från marknadsekonomin. Och de leder även bort från inflytande för de enskilda medlemmarna.

Själv har jag fått många brev, telefonsamtal och personliga kontakter från fackliga kamrater inom främst mitt eget LO-förbund som vädjat om insatser för att stoppa löntagarfonderna.

Låt mig också säga, herr talman, att det är viktigt med spridning av makt och inflytande. Det stämmer bl. a. med folkpartiets uppfattning, och det är dessutom ett högst legitimt fackligt intresse. Att vara motståndare till löntagarfonder är inte detsamma som att inte vilja reformera och förändra nuvarande maktkoncentration inom näringslivet. *Men maktkoncentrationen skall brytas – inte bytas.*

Inom TCO-förbunden har ett ännu starkare motstånd mot löntagarfonder kunnat noteras. Intressant är det klara ställningstagande emot som finns inom Banktjänstemannaförbundet men särskilt inom Industritjänstemannaförbundet, (SIF).

Det finns ett enda TCO-förbund som officiellt stöder kollektiva löntagarfonder, nämligen Statstjänstemannaförbundet. Där fattade man sitt beslut vid en extra kongress 1981, som hade inkallats för att ta ställning till två frågor, dels kärnkraften, dels löntagarfonderna.

Att ett förbund har fattat ett sådant beslut är TCO:s motivering för att varken säga ja eller nej till fonderna. TCO säger att "opinionen är splittrad", med hänvisning till att Statstjänstemannaförbundet går emot strömmen av förbund som med SIF i spetsen säger nej till fonderna.

Herr talman! Detta är en viktig anledning att särskilt ta upp vilket demokratiskt stöd som förelåg när statstjänstemännens kongressbeslut om fonderna fattades 1981. Före kongressen skrev förbundets löntagarfondsexpert följande varning i tidskriften Statstjänstemannen:

”En åsikt som ofta framförs är att löntagarfondsfrågan drivs av ett antal fackliga ledare, men att medlemsmajoriteten, åtminstone i TCO-förbunden, är avvisande. Utan att instämma i detta påstående är det viktigt att slå fast att det här föreligger ett allvarligt problem.”

Visst är det ett allvarligt problem, när fackliga ombud, som kan tänkas ha särskilda motiv för att utöka facket ägarmakt i samhället, skall fatta beslut om hur de skall ställa sig i fondfrågan för medlemmarnas räkning. Det är ett samvetsproblem av första graden och en fråga om demokratisk ansvarskänsla.

Hur allvarligt tog då förbundets ledning på problemet? Den sände före kongressen ut en särskild löntagarfondsrapport, där man ställde sex frågor om fondernas utformning. Styrelsen grundade sedan sitt förslag till extrakongressen på remissvaren. Och hur såg då dessa remissvar ut? Ja, vi kan se hur förbundsstyrelsen själv beskrev remissens resultat.

Förbundsstyrelsen konstaterade att av förbundets 101 avdelningar 39 hade inkommit med yttrande. Alltså hade inte mindre än 62 avdelningar av totalt 101 inte lämnat något yttrande alls i löntagarfondsfrågan. Redan här borde man ha frågat sig, om det inte var något fundamentalt fel i frågans hantering inom Statstjänstemannaförbundet.

Nå, av de 39 som faktiskt hade kommit med yttrande var det 16 stycken som inte alls tog ställning för eller emot löntagarfonder. Man kan tänka sig att de tyckte att det var en partipolitisk fråga och inte en fråga för facket att ta upp. Kvar hade vi alltså en rest av avdelningar som tog ställning i sina yttranden. Denna rest bestod av 23 avdelningar. Av dessa 23 avvisade 9 stycken kollektiva fonder. Vi är nu framme vid slutresultatet: 14 avdelningar förordade löntagarfonder.

14 avdelningar av 101 inom Statstjänstemannaförbundet svarade alltså ja till löntagarfonder. Detta var det remissunderlag som kongressen skulle stödja sitt beslut på.

Vid kongressen redovisade vissa ombud resultaten av medlemsomröstningar som gjorts inom deras avdelningar. I dessa hade en kraftig majoritet röstat mot fonderna.

Herr talman! Eftersom Statstjänstemannaförbundet genom förfarandet vid denna extrakongress har blivit den enda avvikaren bland tjänstemannorganisationerna, ter det sig allvarligt att man där inte har förankrat sig hos medlemmarna i den viktiga fondfrågan. Opinionsundersökningarna och arbetsplatsomröstningarna tyder på att extrakongressen gick rakt emot en stor medlemsopinion.

De flesta statstjänstemän skulle nog vilja lyssna mindre till sin egen förbundsledning i fondfrågan och mer till kommunaltjänstemännens nye ordförande Sture Nordh, som i oktober kom med följande maning: ”Lägg fonderna åt sidan. Satsa i stället all kraft på sysselsättningen. Det är den

viktigaste frågan i dag." I detta finns det anledning att instämma.

Gunnar Nilsson talade tidigare i dag om att det gällde att tillvarata sina medlemmars intressen. Visst är det så. Men i det intresset torde även ligga denna uppmaning att lägga löntagarfonderna åt sidan. Det vore en uppgift som skulle kunna samla riksdagen. Vi fick ett gott prov på detta i går, när vi tog ställning till de förändrade ungdomslagen. Det vore också en uppgift som skulle kunna ena och stärka de fackliga organisationerna.

Anf. 62 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Såsom fackligt aktiv på basplanet inom Metall har jag med särskilt intresse lyssnat på hur de borgerliga i dag kastat sig över facket och påstått att löntagarfonderna skall ge fackpamparna makt. Är nu detta påstående sant? Jag vill svara både ja och nej. De fackliga företrädare som kommer in i fondstyrelserna och som skall representera på bolagsstämmor och styrelsesammanträden kommer att bli en gisslan. Därmed kommer de att binda upp fackets aktivitet, en aktivitet som är helt nödvändig. I den meningen har de en maktröll genom att fackföreningsrörelsens medlemmar passiveras.

Löntagarfonder är ju en del i en ny Saltsjöbadsanda. Redan har vi mångårig erfarenhet av arbetslivets förnyelse genom MBL, med de utvecklade klassarbetsformer som numera närmar sig japanisering. Det är den ena grenen på samarbetsträdet, den andra är löntagarfonder som skall representera ekonomisk demokrati.

Avsikten är att de här två grenarna skall legitimera en klassarbetspolitik, där alla objektiva motsättningar mellan kapital och arbete sopas under mattan. Finansministern har också uttalat detta i proposition nr 50, s. 52:

"Delaktighet och medinflytande för alla grupper i näringslivet förutsätter i hög grad förändringar inne i företagen och på de enskilda arbetsplatserna – förändringar som bara kan åstadkommas av anställda och arbetsgivare i samverkan. Förslaget om löntagarfonder avser att på en väsentlig punkt komplettera denna utveckling."

Men vad som i stället krävs, när kapitalismen är i kris och när kapitalisterna försöker rädda vad som räddas kan på bekostnad av arbetarklassen, är en utveckling av den fackliga kampen och de fackliga kampalternativen. De demokratiska rättigheterna på jobben måste stärkas, så att det lokala facket kan stå emot sin motpart. Det borde vara en självklarhet för arbetarrörelsen, men så är det inte.

Vi i vpk ser det däremot som en självklarhet och har som ett huvudmoment i vårt fondförslag lokala fackliga investeringsfonder, som just utvecklar fackens demokratiska rättigheter. Det är den maktpositionen facken behöver, inte poster i fondstyrelser, bolagsstyrelser och liknande. Klassarbete på kapitalets villkor har aldrig gett de arbetande framgång.

Helt öppet går nu den socialdemokratiska regeringen ut och säger att huvudsyftet är att hålla tillbaka lönekraven. När nu bolagsvinster, förmögenheter och börsvinster skall tillåtas öka, skall lönerna hållas tillbaka för att vår export skall fortsätta att ha goda utsikter, som man säger. Hur kan

en regering som stöder sig på arbetarväljare så kapitalt glömma bort fördelningen i samhället? Visst kan vi diskutera hur mycket lönerna skall öka, men först måste man väl fördela produktionsresultatet rättvist! En politik som leder till att de rika blir rikare och de lågavlönade blir alltmer lågavlönade är ju en rent borgerlig politik.

Dessutom kommer löntagarfonder att bli ett argument för en hårt reglerad statlig inkomstpolic, en politik som då har socialdemokratiskt bomärke. Men det ljuvliga intresse för löntagarfonder som finns inom arbetarleden inger ju hopp om att lönekampen inte tar hänsyn till de statliga riktlinjerna om lönedepressning. I vart fall skall vpk som en av sina främsta uppgifter sätta en annan fördelning mellan kapital och arbete, och lönekampen är där ett av de viktigaste instrumenten.

Verklighetens arbetslöshet, ekonomiska och sociala orättvisor liksom den tilltagande maktkoncentrationen gör sig allt mer påmind. Löntagarfonderdebatten cirkulerar kring de frågorna, och därför blir debatten sprängstoff när den berör grundvalarna i vårt kapitalistiska samhälle. Meidner vidrörde dessa problem men kunde inte göra någonting åt dem. Sedan dess har de socialdemokratiska förslagen uttunnats alltmer i takt med krisen i det kapitalistiska samhället.

I försvaret av kapitalismen har nu högerkrafterna gått till stark attack mot arbetarrörelsens grundläggande värderingar. Det är inte i första hand löntagarfonderna man bekämpar, utan man är ute efter att tilldela arbetarrörelsen ett ordentligt slag. Det värsta är för arbetarrörelsen att regeringens förslag inte gör några ingrepp i det kapitalistiska systemet. Förslaget är så urvattnat att det ger högerpropagandan fritt fram.

Det föreliggande förslaget har som huvudmålsättning att hålla tillbaka lönekraven. Övervinstdelningen är mycket snäll – de flesta företag berörs inte av det systemet. Det finns ingen industripolitisk målsättning. Man har enbart ett avkastningskrav på 3 %. Fonderna skall inte ha något företagsledande ansvar. Fonderna skall fram till 1990 eventuellt kunna tillföras sammanlagt 12–15 miljarder kronor – börsvärdet är i dag ca 250 miljarder kronor.

Fondernas aktieköp kommer att kraftigt driva upp aktiekurserna. Fonderna kan inte heller tvinga fram emission för köp av aktier, utan har att köpa de aktier som är till salu.

Bidraget till pensionsutbetalningar kommer att röra sig om mindre än 0,5 % av vad som årligen betalas ut. Pensionerna kommer också att vara beroende av svenska multinationella bolags internationella vinster, vilket är en olycklig koppling rent ideologiskt.

Hur påverkar löntagarfonderna huvudområdena i Sverige i dag? De berör inte nämnvärt investeringarna, lika litet som fjärde AP-fonden gjort det. Några nya samhällsinvesteringar för att tjäna eftersatta behov och ge social nytta kommer inte till stånd genom det här systemet. Det finns således inga skäl att förvänta sig ökad sysselsättning eller minskad arbetslöshet på grund av löntagarfonder. Tvärtom får det kapitalistiska vanstyret fortsätta enligt samma drivkrafter och kortsiktiga ledningsstrategi som tidigare.

Löntagarfonder kommer inte heller att bidra till någon större ekonomisk rättvisa, tvärtom. Återhållsamheten i avtalsrörelser kommer att gå åt andra hållet. Tillsammans med marginalskatteuppgörelsen förvärras situationen. Aktiekurserna stegras, och de ekonomiska klyftorna i samhället ökar. Kapitalägarna gynnas. Maktkoncentrationen och den ekonomiska fåtalsdikturen inom näringslivet kommer inte heller att avta. Inga ändrade majoritetsförhållanden kan inträffa utan makthavarnas medverkan och samtycke. Som passiva kapitalplacere kommer löntagarfonderna att ha samma roll som fjärde AP-fonden på börsen.

Man kan sammanfattningsvis säga från Meidner och fram till i dag att detta är slutet på det socialdemokratiska ideologiska äventyret med löntagarfonder. Slutet är gott enbart ur kapitalismens synvinkel.

För att slå tillbaka högerpolitiken krävs att man engagerar arbetarrörelsen och engagerar fackföreningsrörelsen så att man får fart på den motor som är grunden för arbetarklassen. Då gäller det att ha en politik som tar sikte på detta. Man skall ha arbete åt alla. Då handlar det om industripolitik och industripolitiska program och styrning för detta. Det gäller samhällliga nyttigheter inom den offentliga sektorn. Det gäller att se till att vi får en arbetstidsförkortning. Det gäller att se till att vi drar in de rikedomar och det kapital från rikt folk som kan sättas in för nya arbeten. Det är i en sådan strategi som de samhällsfonder som vpk företräder finns. Det är med dessa åtgärder vi kan engagera arbetarklassen och inte passivera den som man gör med löntagarfonder.

En rättvis fördelningspolitik som är ett moment i fonderna betyder att man måste tillåta lönerna att stiga. De arbetande måste ha en rimlig levnadsstandard. Man måste ha en fördelningspolitik som är rättvis. Man får inte beskatta de arbetandes mat hårt. Man måste riva upp marginalskattebeslutet och beskatta bolagen och börsen.

Kanske det viktigaste för att kunna förverkliga en förändrad politik är att man bryter storfinsansens makt. Det avgörande är att man tar fram det gamla, hederliga kravet i arbetarrörelsen om att socialisera bankerna, som sitter med den stora makten. Man måste stärka fackens kampmöjligheter så att vetorätt och strejkrätten kan utnyttjas. Vpk har föreslagit lokala fackliga investeringsfonder, som kan utnyttja de fackliga rättigheterna och verkligen pressa tillbaka storfinsansens makt och flytta fram de arbetandes positioner.

Med en sådan politik kommer inte fackföreningsrörelsens medlemmar att godkänna centralistiska beslut i sina organisationer. Då kommer inte fackföreningsrörelsens ledningar att kunna spela med i en lönedpressningspolitik. Fackföreningsrörelsen kan då utvecklas till den kamporganisation som den en gång var avsedd att vara. Då kan i vart fall inte de borgerliga komma och göra gällande att fackföreningsrörelsen består av passiva medlemmar som styrs av pampar.

Anf. 63 SVEN LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag kommer att ta upp synpunkter som har anknytning till arbetsmarknadsutskottets ansvarsområden. Det gäller löntagarfondernas

effekter på sysselsättningen, medbestämmandet i arbetslivet samt den regionala utvecklingen.

Vi socialdemokrater anser att förslaget till löntagarfonder är ett viktigt inslag för att stimulera sysselsättningens utveckling i vårt land.

De borgerliga i utskottet har i en gemensam skrivning hävdad, att Sverige på grund av löntagarfonderna kommer att förlora som industrination genom att de företag som har de bästa utvecklingsförutsättningarna i större utsträckning kommer att välja att lägga mer av sin verksamhet utomlands.

Detta är en märklig skrivning. Men vad säger då utländska betraktare?

Nyligen har en ledande person på Londonbörsen gett utländska investerares syn på effekterna av löntagarfonderna utifrån deras egna utgångspunkter. – Och det måste väl ändå vara det som är det intressanta!

Där förutspår man att svensk aktiemarknad och svenska börsföretag går en lysande framtid till mötes. Man säger vidare att utländska köpare av svenska aktier inte kommer att skrämmas bort av några löntagarfonder.

Tvärtom ser man Sverige som en intressant marknad tiden efter det att löntagarfonderna genomförts.

Werthéns uttalande i Paris för en tid sedan pekar också på detta.

När det står klart för näringslivet att löntagarfonderna blir en verklig stimulans, kommer nog våra svenska företag att välja att stanna hemma.

Herr talman! En förutsättning för en varaktig industriell tillväxt är att industrin garanteras ett stabilt utbud av riskvilligt kapital för investeringar. Huvuddelen av investeringskapitalet skall ha en långsiktig inriktning. Kapitalet skall dessutom ha ett nationellt ursprung och investeras i de produktiva och utvecklingsbara delarna av det svenska näringslivet.

Den här inställningen från oss socialdemokrater får en särskild aktualitet när vi i dag har facit i vår hand över den industriella tillbakagången under den borgerliga regeringsperioden från 1976 till 1982.

Under denna tid sjönk industriinvesteringarna med över 30 %, arbetslösheten ökade enligt AKU:s statistik med 106 000 personer och mer än vart tionde industrijobb försvann. Samtidigt fick vi en kraftig nedgång av industriproduktionen och vår export på utlandsmarknaden.

Det är bl. a. mot den här bakgrunden som det ter sig särskilt angeläget att löntagarfonderna enligt vårt förslag nu införs.

Genom den konstruktion som löntagarfonderna fått garanteras att de medel som tillförs fonderna investeras i de produktiva och utvecklingsbara delarna i näringslivet. Då tänker jag i första hand på de avkastningskrav som är uppsatta för fonderna.

Det är vår mening att löntagarnas inflytande i fondstyrelserna bör ses som en garanti för att investeringsmedel främst kommer att placeras i framtidsinriktade projekt, som kan ge långsiktiga bidrag till att lösa våra nuvarande sysselsättningsproblem.

Löntagarna har under de gångna åren alltid visat stor öppenhet för införandet av ny teknik och för nödvändigheten av strukturförändringar.

Det ligger i sakens natur att löntagarna är angelägna att medverka till sådana förändringar som bidrar till att stärka den svenska industrins

konkurrenskraft för att därmed trygga sysselsättningen i framtiden.

Inte minst gäller detta för den unga generationen som nu står arbetslös, men som önskar komma in på en arbetsmarknad som har att erbjuda meningsfulla och trygga jobb.

Herr talman! Ett av de grundläggande motiven bakom tillskapandet av löntagarfonderna är enligt regeringsförslaget att förstärka löntagarinflytandet i näringslivet genom medägande.

En naturlig utgångspunkt vid valet av förvaltningssystem för fondmedlen är därför att de organ som anförtros förvaltningen av medlen får en nära anknytning till löntagarna. Den uppläggning som fonderna fått syftar till att ytterligare decentralisera ägarinflytandet och att stärka de anställdas inflytande i näringslivet och i det egna företaget.

Förslaget om löntagarfonderna är ett fullföljande av den politik som socialdemokraterna sedan lång tid drivit i syfte att öka löntagarnas inflytande i arbetslivet.

Genom de lagar som genomförts i mitten av 1970-talet i fråga om styrelserepresentation för de anställda i aktieföretag och ekonomiska föreningar och lagen om medbestämmande i arbetslivet förstärks nu ytterligare de anställdas möjligheter att som ägare utöva sitt inflytande på bolagsstämman i det egna företaget. Det är naturligt, mot bakgrunden av det senaste decenniets utveckling av löntagarnas medbestämmande i arbetslivet, att detta medbestämmande nu kombineras med det ansvar som ägandet genom löntagarfonderna ger de anställda.

Svenska löntagare, såväl arbetare som tjänstemän, har ju tillvunnit sig allmän respekt och erkännande för sin vilja och sin förmåga till ett brett ansvarstagande. Det är självfallet så, att de anställdas intressen inte enbart begränsas till lönefrågor och till de traditionella fackliga frågorna. De anställda har också ett primärt intresse av att det egna företaget sköts på ett riktigt sätt och av att nödvändiga åtgärder vidtas för att långsiktigt utveckla och stärka företaget. Man skall se de anställda som en tillgång och som en resurs och icke som ett hinder och en belastning, som moderaterna tycks göra.

Herr talman! Enligt propositionen skall inte fondstyrelserna tilldelas ett regionalpolitiskt ansvar. Fondernas kapitalplaceringar skall inte heller begränsas till vissa regioner. Däremot kommer varje fondstyrelse genom sin personsammansättning att ges en klar förankring i en geografiskt sammanhållen region.

Trots att fonderna inte getts ett regionalpolitiskt ansvar betyder det inte att fondernas verksamhet kommer att sakna regionalpolitisk betydelse. Styrelsernas regionala anknytning innebär att styrelserna kommer att ha en särskild kunskap om utvecklingsförutsättningarna i den egna regionen. Fondstyrelserna har möjlighet att genom kapitalplaceringar medverka till utvecklingen av framtidsprojekt i de olika regionerna. Fonderna kan dessutom genom kapitalplaceringar i regionala investmentbolag medverka till utvecklingen av den egna regionen.

Det finns också skäl att nämna att när det gäller de små och medelstora

företagen, som har stor betydelse i många regioner i vårt land, så kan dessa företag tillföras riskkapital genom de särskilda medel som föreslås att avsättas för denna typ av företag.

Sammanfattningsvis kan man med fog säga att om fonderna utnyttjar de förutsättningar som finns i detta avseende så torde löntagarfonderna komma att spela en icke oväsentlig roll för den regionala utvecklingen.

Herr talman! Får jag så avslutningsvis säga att vi nu här i riksdagen står inför ett viktigt avgörande, som kommer att få stor betydelse för utvecklingen av vårt näringsliv. Men frågan har också en annan dimension. Förslaget om löntagarfonderna skall också ses mot bakgrunden av den demokratiseringsprocess som socialdemokratien stått för alltsedan den politiska demokratins genombrott i vårt land.

Alla våra strävanden för att bredda det folkliga inflytandet i samhället har alltid mötts av ett starkt motstånd från olika maktgrupper och från det borgerliga lägret. När vi nu lägger fram ett förslag som innebär att löntagarnas inflytande och ansvar förstärks i näringslivet möter vi samma motstånd, och vi hade väl inte väntat oss något annat heller. Införandet av löntagarfonder innebär att den fåtalsmakt som i dag råder i det ekonomiska livet och i det svenska näringslivet nu breddas till en mångfald i vad gäller inflytande och ansvar på detta område. Löntagarfonderna är därför ett viktigt steg på vägen mot ekonomisk demokrati i vårt land.

Herr talman! För övrigt instämmer jag i det yrkande som framförts av min partivän Arne Gadd tidigare i dag.

Anf. 64 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! En dåre lär kunna fråga mer än tio visa kan svara på. I fråga om löntagarfonder tycks det i viss mån förhålla sig tvärtom, för vi har nu under en lång tid bevittnat hur en härskara av galenpannor, och förvisso också ett antal normalt kloka personer, har överbjudit varandra i att försöka besvara frågor som ingen människa har kommit på idén att ställa.

Det senaste försöket i den riktningen lanserades av statsminister Palme för några månader sedan i hans regeringsdeklaration – eller vi bör kanske säga trontal. Det var då han döpte om löntagarfonderna till trygghetsfonder och försökte besvara frågan på vilket sätt dessa fonder kan vara gagneliga för den sociala tryggheten i allmänhet och pensionstryggheten i synnerhet – eller med statsministerns mer publikknipande formulering: för tryggheten på äldre dar.

Därmed försökte han svara på en fråga – utan särskild framgång; det skall gärna medges – som ingen människa hade ställt, av det enkla skälet att det redan från början var uppenbart för alla att varje sådan effekt av de föreslagna löntagarfonderna var i grunden omöjlig.

I går tog regeringen tillbaka en proposition enligt vilken änkepensionerna skulle ha avskaffats och ersatts med ett enklare efterlevandeskydd. Om man försöker få fram någonting ur de mycket bristfälliga ekonomiska beräkningar som var infogade i den propositionen, kan man komma fram till att om den hade gått igenom, skulle ATP-systemet några år in på 2000-talet ha belastats

med ca 5 miljarder kronor mindre per år än med det system som nu fick vara kvar. Om man på grundval av liknande bristfälliga beräkningar försöker komma underfund med hur mycket ATP-systemet kan tillföras med hjälp av löntagarfonderna, tycks man hamna någonstans vid 500 milj. kr. om året, nämligen om man räknar med 3 % på de ca 14–16 miljarder kronor som hinner samlas ihop under resten av detta årtionde.

Propositionen om änkepensionerna kunde dras tillbaka utan att någon för den skull tycks ha varit särskilt orolig för ATP-systemets bestånd, fastän man genom den hade kunnat spara 5 miljarder om året, men de 500 miljonerna tycks vara omistliga och den nya garanten för att ATP-systemet skall bli bestående.

Herr talman! Jag har ingen annan funktion i denna debatt än att anlägga någon aspekt från den utsiktspunkt som vi har i socialförsäkringsutskottet, dvs. från oss som har att nästan professionellt syssla med och försöka begripa detta konstiga som kallas allmän försäkring. Den bedömning som jag har varit med om att göra där leder fram till slutsatsen att vad löntagarfonder än i övrigt kan göra för nytta eller skada – för pensionssystemet gör de varken det ena eller det andra; i varje fall ingen nytta. Den lilla effekt man kan se skulle kunna kallas marginell, men, herr talman, så smala marginaler finns inte.

Anf. 65 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! När man denna dag lyssnat till de skräck- och hotbilder som de borgerliga målat upp när det gäller de följder som löntagarfonderna skulle få, kan man inte underlåta att erinra om att den socialdemokratiska reform- och trygghetspolitiken nästan alltid mött ett liknande borgerligt motstånd och liknande argument.

Hur har man inte förespått olyckor för landet om reformerna skulle komma att genomföras. Det har dock inte hindrat att man har funnit det politiskt nödvändigt att ge reformerna sin anslutning när de väl genomförts.

Det har nästan alltid rått strid om de viktiga fördelningspolitiska reformerna och om reformer som har gällt inflytande och ökad medbestämmanderätt i samhället. Det har ofta varit med knappa majoriteter som reformerna har kunnat genomföras.

Kampanjen mot löntagarfonderna är i olika avseenden nästan kopior av liknande kampanjer efter kriget, för att nu inte gå ännu längre tillbaka i historien, som uppvisar rader av liknande exempel.

Vi som minns den s. k. PHM-kampanjen känner igen det mesta. Det var Per Albin Hansson som döpte kampanjen till planhushållningsmotståndet.

Den kampanjen riktade sig mot arbetarrörelsens efterkrigsprogram, som lades fram 1944. Full sysselsättning, rättvis fördelning och höjd levnadsstandard samt större effektivitet och mera demokrati i näringslivet var programmets målsättning. I väsentliga delar låg programmet till grund för det uppbyggnadsarbete som följde efter kriget. Den kampanj som de borgerliga partierna och olika näringslivsorganisationer då startade verkar nästan ha stått modell för den kampanj vi har upplevat mot löntagarfonderna.

Under kampanjparollen "Frihet eller tvång" anklagades arbetarrörelsen för tvångshushållning och statlig centraldirigering av näringslivet. De fria marknadskrafterna skulle sättas ur spel, och i framtiden hotade då som nu diktatur. Det var inte utan orsak som Per Albin Hansson en februaridag 1946 slog fast: "Folkets väl går före storfinsansens."

Nog bevarar många av oss i minnet den borgerliga kampanjen mot ATP – den allmänna tilläggspensionen, som skulle öppna vägen till en pensionstrygghet även för arbetarna och andra grupper i vårt samhälle.

Vilken strid utlöste inte detta reformförslag. Då som nu fanns det inga gränser för de olyckor som skulle drabba landet om ATP genomfördes.

På nytt mobiliserades privata näringslivsorganisationer för att med sina resurser bekämpa förslaget.

Återigen var det frågan om "frihet eller tvång", återigen var demokratin i fara. "Medborgarna skulle inte längre själva få avgöra hur de ville använda sin arbetsersättning", förkunnade Svenska arbetsgivareföreningen. Pensionen skulle bli "likadan för alla kategorier människor trots alla olika behov som finns. Den enskilde finge inte längre möjlighet att välja, utan staten skulle bestämma också på detta område."

I de borgerligas ögon skulle den allmänna pensionsfonden bli ett enda stort socialiseringsäventyr. Den "skulle fullständigt dominera den allmänna kreditmarknaden. Räntor och kreditvillkor skulle bestämmas av fondernas politik", ansåg Svenska arbetsgivareföreningen.

Vad ATP betytt för den enskilde i fråga om ökad trygghet och frihet kan verkligheten bäst vittna om.

I vad gäller fonden har det kollektiva sparandet i AP-fonden varit av utomordentligt stor betydelse för investeringsverksamheten och den ekonomiska utvecklingen och tillväxten. I själva verket har AP-fonden varit grunden för en miljon nya bostäder, för sjukhus, skolor och annan kommunal service. Och vad har inte AP-fonden betytt för mindre och medelstora företag.

Våra fri- och rättigheter har heller inte satts på undantag. På väsentliga områden har demokratin kunnat breddas och fördjupas.

Historien lär oss vilka som gått i spetsen då det gällt kampen för demokratin och vakthållningen kring demokratin här i landet.

Herr talman! Löntagarfonderna kommer att förstärka ATP-systemet. Som framhålls i propositionen kommer alla medel som tillförs AP-fonden att i sin slutliga användning kunna utnyttjas för pensionsutbetalningar. Socialförsäkringsutskottet har i sitt yttrande till finansutskottet understrukt detta.

Genom att löntagarfonderna knyts till AP-fonden kommer de medel som löntagarfondsstyrelserna förvaltar att ingå i AP-fondens samlade förmögenhet. Finansutskottet understryker också att medlen i sin slutliga användning kan nyttjas för pensionsutbetalningar. Denna förstärkning av ATP-systemet är viktig och minskar inte genom att man som nu hänvisar till att ATP-systemet bygger på fördelningssystemet. Genom löntagarfondernas koppling till ATP-systemet tillgodogörs alla löntagare, inkl. de som är

anställda i de mindre företagen, dessa medel.

Herr talman! Det finns en tendens i den kampanj vi upplevt mot löntagarfonderna att söka ställa äldre generationer av socialdemokrater mot de generationer som nu är verksamma inom vår rörelse. Liknande tongångar har gett eko även i dagens debatt. Det kan därför i detta sammanhang finnas anledning erinra om några ord av Per Albin Hansson i hans historiska tal i riksdagen då han lanserade folkhemstanken.

Han underströk att det var angeläget och nödvändigt att demokratin utvecklades på samhällets alla områden. Skall det svenska samhället bli det goda medborgarhemmet, betonade han, måste klasskillnaderna avlägsnas, den sociala omsorgen utvecklas, en ekonomisk utjämning ske, de arbetande beredas andel även i det ekonomiska förvaltandet, demokratin genomföras och tillämpas även socialt och ekonomiskt. Han tillade, att det politiskt fullmyndiga folket kommer icke i längden att finna sig i att de viktigaste medlen för produktion av dess livsbetingelser och för bevarandet och ökandet av välståndet, ligger i händerna på några få kapitalister, som ofta för att tillgodose sitt vinstbegär, åsidosätter hänsynen till produktionen och andra allmänna intressen.

Dessa Per Albin Hanssons ord saknar inte sin aktualitet när vi nu har att ta ställning till regeringens förslag om löntagarfonder. Nog finns det, herr talman, en samstämmighet mellan då och nu när det gäller våra strävanden att vidga och fördjupa demokratin socialt och ekonomiskt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 66 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Jag har anmält mig för ett tio minuters inlägg. Men eftersom jag vet att kammarens ledamöter känner till vilken negativ inställning jag som aktiv småföretagare intar till regeringens löntagarfondersförslag, och eftersom flera av de argument mot fackföreningsfonder som jag hade tänkt torgföra här i kväll redan presenterats i dagens debatt, avstår jag att hålla mitt väl förberedda anförande.

Jag nöjer mig med att kort och bestämt yrka avslag på regeringsförslaget att socialisera näringslivet. Därmed har jag, herr talman, gjort min plikt. Jag har från riksdagens talarstol yrkat avslag på det förkastliga löntagarfondersförslaget, och jag kommer i morgon att rösta för de moderata reservationer som är fogade till betänkandet.

Om de borgerliga partierna vinner valet 1985, och om jag då kommer in i riksdagen – båda sannolika händelser i en snar framtid – kommer jag att hjälpa till att riva upp fonderna i samhället.

Herr talman! Därmed är mitt inlägg slut, och jag har sparat åtta, nio debattminuter, vilket jag hoppas icke kommer att läggas mig till last.

Anf. 67 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! De nu aktuella löntagarfonderna från regeringen, det s. k. Edinska förslaget, innebär vidareutvecklingar av de konstruktioner som man uttalade sig för vid LO- och SAF-kongresserna.

Förverkligas detta program innebär det i praktiken inledningen till den största konfiskationen i Sveriges historia. Konfiskationen ligger nu i att företagen själva i praktiken får tillhandahålla kapital för sin egen socialisering. Följderna av detta är f. n. oöverskådliga. Olika utvecklingsförlopp kan tänkas, men så mycket är klart att, om förslaget realiserar, skapas förutsättningar för en maktkoncentration hos dem som får det avgörande inflytandet över dessa fonder utan tidigare motstycke i den svenska historien.

Vill man verkligen sprida den ekonomiska makten och ge förmögenhetsägandet en bredare och mera demokratisk profil, måste man söka helt andra lösningar.

Erfarenheterna från 30 år av växande offentlig sektor och sparande i kollektiva former visar att man inte kan komma vidare på den vägen. Konsekvenserna för svenska folket har blivit höjda skatter, vilket i sin tur har inneburit kompensationer i lönekuverten. Detta har varit en väsentlig drivkraft bakom inflationen.

Om ett land skall växa, måste någon sektor i ekonomin spara. Vilken av de tre sektorerna – den offentliga sektorn, företagssektorn och hushållssektorn – kommer att kunna stå för detta sparande i Sverige?

Ekonomer och politiker i Sverige har av tradition studerat de bägge förstnämnda sektorerna noga, och de har förlitat sig på att sparandet genom åtgärder inom dessa skulle räcka. Hushållens sparande har däremot betraktats såsom ett slags ostyrbar eller passiv faktor. Jämfört med andra länder vet vi genom forskningen mycket litet om hushållssparandet, och de statliga stimulanserna har varit små. Ibland sägs det också att hushållssparandet "är för dyrt för staten att påverka". Från bl. a. socialdemokratiskt håll har man t. ex. påtalat det skattefondssparande som den borgerliga regeringen införde.

De flesta ser på hushållssparandet som något som handlar om småpengar, och man frågar sig om det verkligen är något som kan bli en hävstång i ekonomin.

Hushållens inkomst efter skatt utgör ca 320 miljarder kronor. En procents sparande härav är alltså 3,2 miljarder kronor. Om vi lyckas höja sparkvoten med en procentenhet från 1,7 % till 2,7 %, innebär det att vi får ett sparande på ca 8,6 miljarder. En sådan förändring minskar som sagt inflationen, varvid ytterligare sparande blir mer attraktivt.

Är det då rimligt att förvänta sig en höjd sparkvot? Jämför med Japan, där löntagarnas sparkvot är ca 21 %, eller med det mer näralliggande Västtyskland, där hushållens sparkvot är 14–15 %! Om Sverige kunde uppnå 15 % sparkvot, skulle vi få ett nästan otroligt stort nysparande, nämligen 48 miljarder, dvs. långt mer än vad vi behöver.

Låt oss vara ödmjuka och sikta på att nå 7 % netto, med sparstimulanser avdragna. Det skulle ge oss 22 miljarder kronor i nysparande per år. Enligt vår uppfattning är det inte ett ouppnåeligt mål – om man har viljan.

Vill man uppnå en mer socialt acceptabel förmögenhetsstruktur i ett land, bör man notera att sådana åtgärder är lättast att genomföra i en tid när det

totala sparandet måste ökas. När ekonomin står stilla, är omfördelningar svårare att genomföra.

Vi står nu inför ett läge där expansion skall skapas och stora nytillskott av sparande behövs. Då är med andra ord rätta tiden inne för en aktiv, "uppbyggande" förmögenhetspolitik.

Några tecken på att en sådan förmögenhetspolitik planeras kan vi inte se. I stället används statens utrednings- och genomföranderesurser till ett märkligt löntagarfondsprojekt, som påstås skapa sparande i någon mån och vars mål också sägs vara en utjämning av förmögenhetsbildningen.

Enligt vår uppfattning kommer det mycket snart att visa sig att löntagarfonderna inte skapar sparande och att därför helt andra åtgärder måste till, om vi skall slippa en kraftigt ökad utlandsupplåning. Men då är vi sent ute. Det tar nämligen tid att få sparstimulanser att börja verka.

Argumentet att staten förlorar skattemedel genom sparstimulanser är riktigt. Men staten förlorar också stora skattemedel på löntagarfonderna, både genom rätten till avdrag för avgifterna och genom att fonderna beviljas full skattefrihet i sin aktieförvaltning. Detta visar att det man politiskt vill genomföra, det accepterar man också kostnaden för. Vill vi skapa en bättre förmögenhetspolitik och en ny struktur på förmögenhetsställningen i Sverige, kan det också få kosta pengar.

Som nämnts har man i Västtyskland haft en sparkvot i storleksordningen 15 % under 1970-talet – en uppgång från ca 9 % under 1960-talet. Hushållens sparande svarar för ca 60 % av samhällets totala sparande. Sparkvoten för höginkomsttagare har gått ner, och tjänstemännens har legat kvar på en hög nivå. Den stora uppgången i sparkvot har skett bland arbetar- och pensionärsgrupperna. Det är intressant att notera att Västtyskland beslöt att avskaffa det största av sina sparstimulanssystem år 1981. Man fann då att dess verkan var uppnådd, att sparvanor var etablerade. Man kunde sänka premieringen utan att behöva frukta en nedgång i sparkvoten.

Från centerns sida har vi här i riksdagen under hösten föreslagit bl. a. inrättande av privata investeringskonton som ett led i ett ökat hushållssparande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 i finansutskottets betänkande.

Anf. 68 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Löntagarfondsdebatten i Sverige har nu pågått i många år. Få frågor har diskuterats så mycket som denna, fått så mycket kritik och förkastats av så många. Det är inte bara egna företagare som i eget intresse har talat och demonstrerat mot fonderna. Nej, anställda i väl fungerande företag har ställt upp liksom enskilda människor från alla kategorier och även fackliga organisationer och enskilda fackliga ombudsmän. Alla säger ungefär samma sak om fonderna: Vi behöver dem inte, de hjälper oss inte i de problem vi har. Vad är det som säger att det ger fler arbeten och stabilare företag bara för att man koncentrerar ägandet och bestämmandet till fackliga ledare? Någon spridning av makten blir det absolut inte fråga om. Man

kommer bara att byta ut en maktkoncentration mot en annan.

Det yttersta syftet med fonderna har ändå hela tiden varit att ändra ägarstrukturen i svenskt näringsliv. Makten över företagen uppnår man naturligtvis när de nuvarande ägarna successivt får se sin röststyrka minska. Fonderna kommer att få ett dominerande inflytande över företagen mycket snabbt. Vi får dessutom många beslutsfattare som med all säkerhet kommer att sitta på flera stolar på en gång. De kommer att förhandla med sig själva. Det blir alltså i praktiken en större anhopning av ekonomisk och politisk makt hos ett fåtal personer.

Detta betyder att samhällsstrukturen på ett väsentligt sätt förändras – enligt min uppfattning till det sämre. Mångfalden i samhället riskeras när en enda organisation, uppbyggd på ideologiska värderingar, blir den dominerande ägaren, arbetsgivaren och fackliga organisationen. Vem vågar egentligen opponera sig mot en sådan maktfaktor? Detta – att mångfalden går förlorad – har konsekvenser på många områden, inte bara ekonomiska utan även t. ex. kulturella.

Dessutom kommer fonderna med all säkerhet att verka som en återhållande faktor på strukturomvandlingen i ekonomin. Fackföreningarna, som nu får ett dominerande inflytande, är ju uppbyggda för att skydda och slå vakt om existerande arbetstillfällen för redan sysselsatta personer. Och flertalet ekonomer är överens om att något av det viktigaste som svensk ekonomi behöver f. n. är mer av flexibilitet och möjligheter till omvandling inom näringslivet.

Fonderna skulle alltså få en konserverande effekt. Det är lätt att bilda intressegrupper för jobb som finns, betydligt svårare att skapa opinion för de jobb som ännu inte finns men som kommer i framtiden.

Förmodligen kommer löntagarfonderna att ta större hänsyn till producentintresset än till konsumenterna. Fackföreningsrörelsen har ju som organisation ett starkt intresse av att slå vakt om producenterna. Konsumenterna utgör ju heller inte någon starkt organiserad grupp, som lika lätt kan göra sin röst hörd. Hur skulle det t. ex. gå med affärstiderna? De anställda har ett intresse av att vara lediga lördag-söndag och på kvällar, medan konsumenterna har ett intresse av att kunna handla just då. Konsumenterna är visserligen många, många fler, men jag befarar ändå att det blir producentintresset eller de anställdas intressen som bevakas bäst av fackombudsmännen i fondstyrelserna.

Det är också lätt att föreställa sig att klimatet för nyföretagande inte blir det bästa. Varför skall enskilda människor satsa pengar och oerhört hårt arbete på dagar, kvällar och helger för att senare se sitt företag övertas av facket? Varför skulle löntagarfonderna satsa på ett nytt företag, om det redan finns ett företag som tillverkar i stort sett samma produkt? Att det nya företaget kanske har en effektivare produktionsprocess eller marknadsföring kommer därför inte att framstå som ett väsentligt skäl, eftersom ingen egentligen har något intresse av att fondernas medel placeras där avkastningen blir högst.

En annan trolig effekt av löntagarfonderna blir mindre konkurrens i

ekonomin. Det kommer att framställas som omotiverat att ett företag skall konkurrera ut ett annat, när de har samma ägare. I stället blir det samarbete, marknadsuppdelning och olika former av kätteller eller andra konkurrensbegränsningar.

Grundvalen för marknadsekonomin rycks undan. Nu säger man visserligen här och var att vi vill bevara marknadsekonomin. Men det räcker inte. Marknadsekonomin bevaras inte bara för att man vill behålla den. Den bevaras bara om man skapar system och regler som gör att den kan överleva.

Vad man säger spelar mindre roll. Det är inte bara orden som räknas, utan hur det man gör och satsar på kommer att fungera.

Herr talman! Jag skall avsluta mitt tal här, även om det i och för sig kunde ha varit mycket längre, för det finns mycket att säga om den här frågan. Jag instämmer i de anföranden som folkpartistiska riksdagsledamöter tidigare hållit.

Anf. 69 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Det mest oväntade i regeringens proposition nr 50 är att ordet löntagarfonder över huvud taget inte förekommer i lagförslagen. Ändå envisas regeringen med att tala om regeringens proposition 1983/84:50 om löntagarfonder. Titeln på omslaget till propositionen är också Löntagarfonder.

Men detta är en missvisande beteckning. Det är ingenting mindre än falsk varuupplysning. Det må vara hänt att regeringen kan urskulda sig med att den som omslagsfärg valt falskhetens färg – den gula. Här är ändå, enligt min uppfattning, fråga om snudd på bedrägligt förfarande.

Nu kan man tyvärr inte anmäla regeringen för konsumentombudsmannen och dra målet inför marknadsdomstolen, då bedrägligt förfarande utövat av politiker i politisk verksamhet är undantaget lagen. Följaktligen fortsätter finansministern sin vilseledande konsumentupplysning och uppträder i helfigur i helsidesannonser i pressen och förklarar med stora bokstäver: "Löntagarfonder: Ett svenskt sätt att lösa svenska problem." Så ser annonsen ut, som jag anser missvisande. Ack ja, herr talman! Blott Sverige svenska krusbär har!

Efter drygt tio års diskussion om löntagarfonder och omfattande utredningsarbete och ännu mera omfattande kritiska skrifter blir det således inga löntagarfonder. Det blir i stället fem löntagarstyrelser, som i propositionen missvisande kallas för löntagarfondsstyrelser.

Som lagrådet påpekar i sitt remissyttrande skulle det kunna hävdas att benämningen löntagarfondsstyrelser är oegentlig, eftersom det inte finns några särskilda löntagarfonder. I stället föreslås fondstyrelser som får förvalta – observera, ärade kammarledamöter: förvalta – och inte äga medel från allmänna pensionsfonden.

Nu gör lagrådet ett heroiskt försök i den högre advokatyrskolan, som dock inte på något sätt väcker min beundran – snarare mitt medlidande – att klara regeringen ur detta språkliga dilemma. Lagrådet säger sålunda att avsikten "torde --- ha varit att genom benämningen markera att de fem nya

fondstyrelserna har en sammansättning som domineras av personer som företräder löntagarintressen. Ordet löntagarfondstyrelse är då sammansatt av leden 'löntagar' och 'fondstyrelse'. Lagrådet förutsätter sålunda att ordet skall förstås på detta sätt och har av den anledningen "intet att erinra mot den föreslagna benämningen".

Men, herr talman, eftersom regeringen envisas med att i sin kommenterande text helt oegentligt, fast samtidigt säkerligen helt avsiktligt, tala om löntagarfonder – förmodligen för att lägga ut dimridåer för LO-folket – kan lagrådets skruvade tolkning knappast vara riktig. Regeringen avdelar uppenbarligen ordet löntagarfondsstyrelser på följande sätt: löntagarfondstyrelser och inte löntagar-fondstyrelse.

Eftersom det inte inrättas några löntagarfonder, trots socialdemokraternas budskap i jättestora annonser i dagspress och kvällspress, är den rätta benämningen "löntagarstyrelser". Allmänna pensionsfonden är ju ägare till samtliga aktier som fjärde fondstyrelsen och de fem löntagarstyrelserna får förvalta.

Finansutskottets majoritet har tyvärr låtit sig duperas av propositionens felaktiga beskrivning av förslaget och påstår därför lika felaktigt – på s. 51 i betänkandet: "Löntagarna blir genom löntagarfondstyrelserna delägare i företagen – – –." Felaktigheterna upprepas på ett flertal ställen, ja, de är genomgående i utskottsmajoritetens skrivning.

De ökade medlen till allmänna pensionsfonden tas in dels och huvudsakligen genom en särskild, real vinstbeskattning av företagen, dels genom en särskild del av tilläggs pensionsavgiften, vilken också är att betrakta som en skatt. Det intressanta är att båda dessa skatter är specialdestinerade, trots att riksdagen på förslag av finansutskottet så sent som vid 1979/80 års riksmöte uttalade att ny specialdestination inte bör införas.

Varje specialdestination betyder i realiteten att statsmakten delegerar en del av sin beskattningsrätt, låt vara en mycket liten del. De fem löntagarstyrelserna har sålunda tillerkänts beskattningsrätt till en femtedel av företagets vinster. Löntagarstyrelsernas privilegium blir därigenom förledande likt en förläning i forna tiders feodalsamhälle. Där delegerade som bekant fursten en del av beskattningsrätten till vasallerna mot att dessa åtog sig vissa försvarsuppgifter.

Den härskande klassen i dagens svenska samhälle är alla LO- och TCO-anslutna. De härskande löntagarorganisationerna skall följaktligen få utse majoriteten av ledamöterna i löntagarstyrelserna. För egen del kan socialdemokraterna säkert räkna med fortsatt pekuniärt stöd från LO och facket och även ett försvar för sin förmenta förträfflighet. Tjänster och gentjänster varar långt, som talesättet lyder.

Herr talman! Därmed kommer man in på frågan om huruvida förslaget till löntagarstyrelser är förenligt med Sveriges internationella åtaganden så som de formulerats i den konvention Sverige biträtt genom ratificering av tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 (SÖ 1953:26) till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande

---

Löntagarfonder

friheterna. Enligt protokollets artikel 1 skall envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom lämnas okränkvt och ingen berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och av folkrättens allmänna grundsatsar.

Lagrådet anser att förslaget inte strider mot våra internationella åtaganden i och med att medlen tillfaller den allmänna pensionsfonden och förvaltas av offentligrättsligt reglerande organ. Lagrådet säger: "Det förhållandet att lagförslagen har även andra syften såsom att stärka löntagarinflytandet i näringslivet synes inte böra leda till en annan bedömning."

Men, herr talman, här argumenterar lagrådet förvånansvärt nog en aning lättvindigt. Det lagrådet kallar "även andra syften" är ju det primära syftet med förslaget! På s. 35 i propositionen skriver statsrådet Feldt att åtgärder bör "vidtas som motverkar att vinstuppgången medför en ytterligare koncentration av makt och ägande i näringslivet. I stället är uppgiften att sprida makten och ägandet, så att fler görs delaktiga i förmögenhetstillväxten. -- -- Detta är den avgörande och grundläggande motiveringen till att regeringen lägger fram förslaget om löntagarfonder."

Eftersom huvudsyftet med förslaget sålunda är att sprida makten till vissa grupper i samhället, nämligen till löntagarna i vissa organisationer, kan man inte gärna göra gällande att detta ligger i det allmännas intresse. Här är det tvärtom fråga om att en speciell beskattningsrätt delegeras till vissa grupper i samhället för att utöka dessa utvalda gruppers makt.

Regeringens förslag måste därför, så vitt jag kan se, komma i strid med Sveriges internationella åtaganden enligt nyss nämnda konvention.

Från allmänekonomisk synpunkt är regeringens förslag också mycket egendomligt. Den regionala uppdelningen av inköpsrätten till aktier på fem s. k. fondstyrelser är omotiverad ur alla synpunkter utom lokalpatriotiska. I stället för fem nya, regionalt fördelade kanslier för inköp av aktier och mindre icke börsnoterade företag m. m., är det enklast att utöka fjärde AP-fondstyrelsens inköpsrätt. Denna styrelse disponerar i dag tillgångar för i runt tal 6 miljarder kronor och besitter god sakkunskap. Med hänsyn till att Sverige inte har något överflöd på aktiemarknadsexperter – tvärtom – ter sig införandet av fem nya styrelser för inköp av aktier i vårt lilla land föga rationellt. Vi har ju inte ens lyckats få ihop en kompetent styrelse i en icke okänd statlig affärsbank!

Ett huvudargument för löntagarfonder har varit att företagen behöver riskkapital. Men kan någon i denna kammare förklara hur företagen får nytt eller mer riskkapital från pengar som först har tagits huvudsakligen från företagen? Effekten måste tvärtom bli den motsatta.

Huvuddelen av de medel som de fem löntagarstyrelserna får disponera skall ju gå åt till att på börsen köpa emitterade aktier. Blott vid nyemissioner och vid s. k. riktade emissioner tillförs företagen nytt riskkapital. Högst en fjärdedel av de pengar som medelst den extra vinstbeskattningen och den höjda tilläggspensionsavgiften tillförs löntagarstyrelserna torde kunna användas för nyemissioner, vare sig de är riktade eller ej.

En utomordentligt intressant paragraf i förslaget till Lag med reglemente

för allmänna pensionsfonden, herr talman, är nr 39, enligt vilken en fondstyrelse över huvud taget inte behöver köpa några aktier. Paragrafen lyder nämligen:

”Om det behövs för en tillfredsställande betalningsberedskap eller för att tillgodose kravet på ändamålsenlig förvaltning får fondmedel placeras hos riksbanken, annan bank eller postgirot. I samma syfte får fondmedel placeras i statsskuldväxlar, skattkammарväxlar, bankcertifikat och företagscertifikat.”

Om en löntagarstyrelse väntar en nedgång på börsen de närmaste åren, får den följaktligen placera samtliga erhållna medel på t. ex. bankräkning eller i statsskuldväxlar. Efter de första två åren kan således blott hälften av det i debatten vanligtvis angivna beloppet, dvs. blott två av fyra miljarder, ha placerats i aktier, vilket vore minst sagt sensationellt. Detta underlättar naturligtvis en avveckling av löntagarstyrelserna om de borgerliga partierna vinner valet 1985.

Granskar man närmare de fem huvudargument som har anförts för införande av löntagarfonder, faller de ett efter ett. I den av socialdemokratiska partistyrelsen och LO gemensamt utarbetade rapporten till den socialdemokratiska partikongressen år 1981 – Arbetarrörelsen och löntagarfonderna – sägs som punkt 3 att fonderna genom medägande skall stärka löntagarinflytandet.

Som jag inledningsvis framhöll, herr talman, inrättas inga löntagarfonder. Följaktligen infrias inte heller något s. k. medägande. Det enda argument som bevarat sin styrka hela tiden är att löntagarfondfrågan gäller makten över Sveriges näringsliv!

Här kommer f. ö. kritiken också från vänster, där vpk efterlyser ett fondsystem som kan sättas in i en strategi syftande till en socialistisk samhällsomvandling. I motion 223 sägs denna strategi bl. a. innebära att fondernas medel skall utnyttjas för att motverka transnationalisering och industriutflyttning.

Herr talman! Talet om transnationalisering har förmodligen framförts av någon tidigare transvestit inom vpk som av Högsta Sovjet bjudits på transport med Transsibiriska järnvägen och därvid drabbats av någon transsubstantiation och till hela sin läggning plötsligt blivit transnationell i stället för transsexuell!

Slutligen: Olof Palme, som gärna placerar andra i bur sitter nu själv som fondernas fånge i den bur LO krävt att så småningom alla ledande svenska företagare skall placeras i. Hur kan någon tro att detta kommer att stärka marknadsekonomin eller förmänskliga marknadsekonomin, som finansministern formulerar sig i sina mera känslsamma stunder?

Herr talman! Eftersom regeringens förslag om fondstyrelser tvärtom får rakt motsatta effekter på marknadsekonomin, yrkar jag avslag på regeringens proposition nr 50 och bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 som är fogade till finansutskottets betänkande nr 20.

Tisdagen den
20 december 1983

Löntagarfonder

Anf. 70 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! I en tid då partierna i riksdagen borde gå samman i kampen mot arbetslöshet och budgetunderskott och, inom parentes sagt, komma i kapp opinionen hos större delen av svenska folket, väljer alltså socialdemokraterna konfrontationens väg. Man lägger fram det utmanande förslaget om kollektiva löntagarfonder. Förutom att vi nu hela dagen har debatterat förslaget i sak har det från flera håll påpekats just det sterila i socialdemokraternas attityd, och jag vill instämma i att det var nästan lika olycksbådande för framtiden som själva förslaget. Socialdemokraterna har visat nästan övertydlig nonchalans mot samförståndet som vapen i försvaret för landets ekonomi.

Löntagarfonderna har förklarats många gånger under dagen, och jag skall inte ta upp tiden med att upprepa konstruktionens alla delar. Låt mig bara göra några små reflexioner.

Löntagarfondernas konserverande och koncentrerande verkan hotar både att allvarligt rubba de mindre företagens möjligheter att konkurrera och försvårar nyetablering av småföretag.

Den enda garantin för att småföretagen skall kunna konkurrera på likvärdiga villkor är att marknaden är fri. Redan i dag finns det ett antal offentliga konkurrenshinder som försvårar småföretagens villkor, vilket vi i centern ofta har påpekat.

Med den inställning till fri företagsamhet som ibland har visats av stora delar av den fackliga rörelsen, som ju får det största inflytandet i fonderna, finns det all anledning att tro att kollektiva löntagarfonder kommer att förstärka dessa konkurrenshinder.

I den s. k. vinstdelningsgruppens förslag, som uttryckligen ligger till grund för löntagarfondspropositionen, beräknas antalet företag som berörs av vinstdelningsskatten till 3 000–4 000. Därav är drygt 1 000 företag med färre än 20 anställda.

Vinstdelningsgruppens beräkningar baseras emellertid på 1980 års vinstnivå. Denna ligger på mindre än hälften av vad som av konjunkturinstitutet beräknas gälla för 1983 och 1984. Det innebär i sin tur att antalet företag som i dag kommer över spärrgränsen blir mångdubbelt större än vad man hade beräknat i underlaget.

Ett av de grundläggande argumenten mot vinstdelningsskatten är att den drar undan medel från de vinstgivande företagen, medel som borde få användas och normalt skulle få användas för investeringar i företag och som skulle få en mycket stor betydelse för jobben. Detta får konsekvenser för orter, län och kanske också för hela regioner. Produktiva resurser dras undan och återkommer knappast i form av placeringar från löntagarfondsstyrelsernas sida. Resultatet blir en centralisering av företag och resurser med starkt negativa effekter på regionalpolitiken.

I Örebro län finns ett antal företag – enligt en beräkning mellan fem och tio stycken – som är stora nog för att vara intressanta som placeringsobjekt. Mot detta skall ställas det tjugotal – enligt vad jag sade tidigare om de bristfälliga beräkningarna blir det troligen flera – som drabbas av denna extraskatt, som

drar bort investeringsviljan och viljan att expandera. Lägg sedan till att länet f. n. har ca 6 000 småföretagare eller, om man väljer en mer avgränsad krets, ungefär 2 000 tillverkande företag, som, utan att ha en chans att få någon "bonus" på insatsen ändå får vara med och betala.

Jag kan referera ur en sammanställning av fondkonsekvenserna, baserad på 1982 års siffror: Enbart ATP-avgifterna till fonderna uppgår i Örebro län till drygt 14,8 milj. kr. från offentliga arbetsgivare och till 31,4 från "övriga", där egenföretagare inkluderas. Det blir ialles 46,2 miljoner. Minskade skatteintäkter för länets kommuner beräknas till ca 14 miljoner. Tillsammantaget visar dessa siffror att det kommer att rinna en strid ekonomisk ström ur länet och att återflödet knappt blir en liten rännil.

Det nytänkande och den småföretagaranda som landet så väl behöver borde få utvecklas med positivt stöd från statsmakterna i stället för denna omvända Robin Hood-modell, som utarmar i stället för förstärker de egna ansträngningarna. Detta är en modell för regionalpolitik som centern aldrig kan ställa upp på, men som kommer att gälla för stora delar av landet, med undantag av några få orter, om riksdagen röstar igenom det förslag som ligger.

Herr talman! Många av dem som deltog i demonstrationen den 4 oktober var småföretagare och anställda som sällan ses i protestaktioner eller demonstrationståg. De ansåg, och anser, utifrån sin erfarenhet att detta förslag är negativt för Sveriges framtid. Det är deras röst jag har velat förmedla här. Det gör jag bäst, herr talman, genom att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6, som är fogade till finansutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 71 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Vid årets upplaga av den s. k. stora skattedagen, som anordnas av Stockholms handelskammare, var Kjell-Olof Feldt en av talarna. Han medgav då att bolagsbeskattningen i vårt land är för komplicerad. Vi har krånglat till den i onödan, men nu skall den förenklas, sade han. Han sade också att det nu behövs lugn och ro på skatteområdet.

Däremot sade sig Kjell-Olof Feldt hoppas på en stor debatt om skattepolitiken. En konstruktiv diskussion behövs för att reparera skavankerna i nuvarande skattesystem, och jag hoppas på näringslivets medverkan i en sådan debatt, sade han. "Skavankerna i nuvarande skattesystem" – nej, det är inte skavanker det är fråga om, utan i den proposition som nu behandlas är det fråga om en medveten skärpning och en avsevärd tillkrångling av en redan hög och komplicerad bolagsbeskattning.

Förslaget om vinstdelningsskatt karakteriseras av brist på överskådlighet och avsaknad av konsekvensanalys. Förslagets utformning skapar stor osäkerhet för framtiden i vad gäller utfallet, en osäkerhet som negativt kan påverka företagens långsiktiga planering och som därför är mycket olämplig på bolagsskattens område.

Vi vet att det upplevs som komplicerat, krångligt och avskräckande inte minst bland mindre och medelstora företag.

Skatteutskottet har, som Hugo Hegeland nyss påpekade, tidigare uttalat sig om specialdestinerade skatter. I själva verket har utskottet under lång tid varit enigt om att ta avstånd från specialdestinerade skatter. Även Anders Björck berörde specialdestinationen, i detta fall närmast ur konstitutionell synvinkel. Han ifrågasatte ändamålet med specialdestinationen. Utskottsmajoriteten har inte med ett ord berört detta. Därav kan man kanske dra den slutsatsen att ändamålet helgar medlen.

Skatteutskottet har förut också varit enigt om att det är angeläget att man på olika sätt underlättar företagandets villkor. Man kan inte med bästa vilja i världen säga att man i detta fall har levt upp till den målsättningen.

Anna Lindh talade tidigare i dag såsom företrädare för majoritetsgruppen i skatteutskottet. Hon påstod att man har eftersträvat enkelhet vid framläggandet av detta förslag. Jag vet inte om hon tänkte på att man införde ett fribelopp, som begränsar det antal företag som berörs av vinstdelningsskatten. I det avseendet kan man säga att en förenkling har skett. Men f. ö. är det ett mycket komplicerat förslag.

Utskottsmajoriteten skriver också i sitt betänkande att kritik i vissa avseenden kan riktas mot vinstdelningsskatten. Utskottet vill inte bestrida vare sig att vinstdelningsskatten kommer att leda till mera arbete för såväl myndigheter som ett inte obetydligt antal företag eller att bestämmelserna kommer att föranleda tillämpningssvårigheter, i vart fall i inledningsskedet. Detta är en brasklapp, som i högsta grad är motiverad.

Vad är det då som gör förslaget så komplicerat? Jo, att man blandar den traditionella nominella företagsbeskattningen med den nya reala principen. Man skall räkna ut en skattebas för vinstdelningsskatten, som är ett kalkylbegrepp, vilket man måste ha i stort sett revisorskunskaper för att kunna förstå och tillämpa. Skattebasen kan beräknas först när verksamhetsåret har avslutats, inflationen har kunnat fastställas och årets redovisning blivit klar så att den vanliga bolagsskatten kunnat räknas fram. Detta inverkar också på möjligheterna att kunna värdera företagen, vilket kan vara nog så viktigt i lånesammanhang och vid strukturförändringar.

Det är alltså en utomordentligt komplicerad modell som man föreslår. Skatten skall fastställas i tre olika steg. Först skall man räkna fram det nominella resultatet och sedan räkna om detta till ett reall resultat. För att kunna göra detta måste man göra ett mot årets inflation svarande avdrag på bl. a. lager, byggnader, inventarier och monetära tillgångar samt ett tillägg för årets inflationseffekter på ingående skulder. Detta innebär ett inte så litet merarbete både för de berörda företagen och för taxeringsmyndigheterna. Det strider därmed mot regeringens egna uttalanden om önskvärdheten av att bestämmelser och administrativa rutiner på bl. a. skatteområdet inte utvecklas i en från kontrollsynpunkt komplicerande riktning.

Anna Lindh sade i sitt anförande också ett par andra saker som jag vill beröra. Hon påstod att moderata samlingspartiet motsätter sig att löntagarna får del av förmögenhetsökningen. Det är en total missuppfattning. Om hon

hade lyssnat på vår partiledare, Ulf Adelson, hade hon fått fullt klart för sig att vi tvärtom arbetar för en förmögenhetsspridning för att löntagarna och alla andra medborgare skall få del av förmögenhetsökningen. Men skillnaden är att vi med löntagare avser de enskilda människorna, medan socialdemokraterna tycks avse kollektivet.

Anna Lindh påstod också att aktiesparfonder inte innebär någon delaktighet i förmögenhetstillväxten. Jo, det gör de visst det. Med den stegring av aktiernas värde på börsen som hon gav siffror på i sitt anförande har naturligtvis fondandelarna också vuxit i värde och därmed andelsägarna fått delaktighet i förmögenhetstillväxten.

Det finns så mycket negativa effekter som man kunde tala om när det gäller förslaget till fackföreningsfonder. Den progressiva beskattningen kommer att försämra företagets likviditet, minska deras investeringsvilja och ha negativ inverkan på deras konkurrensförmåga. Vinstdelningsskatten är inte heller konkurrensneutral. En ökad beskattning av vinster utan motsvarande delning av förlusterna minskar drivkrafterna för teknologiskt avancerad produktion och minskar därmed även möjligheterna till den teknologiska förnyelse som krävs av svenskt näringsliv. Ca 50 % av det som kallas vinstdelningsavgift skall finansieras med medel som annars skulle ha erlagts som bolagsskatt, varigenom statens och kommunernas skatteunderlag påverkas negativt.

Allt det här ligger närmast under finansutskottets och näringsutskottets bevakningsområde, så jag skall inte gå närmare in på det.

Jag vill sluta, herr talman, med en liten allmän fundering. När vi den 4 oktober hade den stora demonstrationen mot fonder, framförde flera av de socialdemokratiska ledamöterna kritik mot att demonstrationen ägde rum samma dag som riksmötet öppnades. Jag fattar det som ett uttryck för att socialdemokraterna kraftigt har underskattat fondmotståndets omfattning, styrka och engagemang och att socialdemokraterna här i huset var överrumplade och anförde ett argument som för mig närmast framstår som löjligt.

Vi har här nu i samband med pågående debatt sett och hört uttryck för en likartad tendens. I går kväll, när vi fick höra hur många som anmält sig till debatten, sade min vördade bankkamrat Karl-Gustaf Mathsson: Det här är inte riktigt klokt – hur kan ni göra så? Jag fick ett intryck av att han menade att den här frågan redan är avgjord, och varför skall man då förlänga debatten i onödan?

Men vi har alla våra uppdragsgivare, våra väljare. Många har också andra anknytningar, t. ex. till tjänstemannarörelsen eller någon företagarorganisation. Våra uppdragsgivare väntar sig av oss att vi när det gäller den för vårt lands framtid så viktiga fråga som nu debatteras står upp i kammarens talarstol och talar om att vi ogillar förslaget till fackföreningsfonder och inte vill se det genomfört. Hänsyn till andra ledamöters bekvämlighet och eventuella önskan om att snart få påbörja julferien väger lätt mot vår skyldighet att tillmötesgå våra uppdragsgivare på den här punkten.

Löntagarfonder

Herr talman! Jag har inget ytterligare yrkande utöver dem som tidigare anförts av andra moderata talare.

Anf. 72 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt av helt speciella skäl. Mitt anförande gäller inte vinstdelningsskatten, ATP-avgiften eller någon annan detalj i förslaget, utan jag vill ta upp det sätt som löntagarmotståndarna har bedrivit kampanjen på under många år.

Jag kan för det första inte förstå den oresonliga attityden från speciellt centerpartiet. Ända sedan Thorbjörn Fälldins Ystadstal 1976 har detta parti drivit en konstlad kampanj i denna fråga, helt i högerkrafternas anda. Öststatssocialism, öststatssystem, systemförändring enligt öststatsmodell osv. har nämnts.

Att moderaterna och även nu folkpartiet gör dessa jämförelser är mera förstäligt, om än inte acceptabelt, men att centern gör det förvånar mig. Det finns krafter inom centerpartiet som inte mår bra när de hamnar i högerfållan och får måla upp rysskräcken enligt gamla högermanér från 1920–1930-talet.

Nej, det finns ju några som har vågat visa sitt förnuft. En av dessa är Ulla Eriksson, kommunfullmäktig och fackligt aktiv inom Statstjänstemannaförbundet i Stockholm, som redan under de första åren när det s. k. Meidnerförslaget diskuterades, retade många med sitt påstående att det är lika farligt att leva i löntagarfondernas Sverige som att gå och handla i Konsum.

Givetvis står hon ännu bakom sina ord när detta reviderade regeringsförslag diskuteras. Nej, Thorbjörn Fälldin – och andra centerpartister – ta tillbaka jämförelsen med s. k. öststatssocialism. Det finns många som väntar att ni skall göra det.

Att jag är så angelägen att framföra detta vid denna sena timme beror på att när jag en gång anslöt mig till Sveriges socialdemokratiska arbetareparti visste jag att detta parti alltid kommer att kämpa emot alla slags diktaturyttringar, varifrån de än kommer. Jag har tre gånger i min barndom fått fly undan för främmande maktens arméer och är alltså den rätta personen att slå fast att speciellt den svenska socialdemokratin är den bästa garantin mot alla ytterlighetstendenser inom och utanför landets gränser.

Jag anser att även den politiska taktiken får ha sina gränser.

Löntagarfonderförslaget har utnyttjats på det mest hänsynslösa sätt av Arbetsgivareföreningen och andra högerkrafter i Sverige.

Det s. k. fria näringslivet uppträder inte precis som någon garanti för samhällets utveckling. Det är på tiden att t. ex. moderata samlingspartiet ser noga på sin närmaste omgivning.

Det är på tiden att stoppa ytterlighetstendenser. Gör man inte det, kan initiativet glida ur händerna på dagens moderata ledare, och resultatet kan bli något som jag inte tror moderaterna välkomnar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till regeringens förslag till löntagarfonder.

Anf. 73 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! I svensk rätt har det alltid beträffande aktier gällt att äganderätt och rösträtt i svenskt aktiebolag inte kan åtskiljas. Ett av de grundläggande dragen i det nu framlagda förslaget till s. k. löntagarfonder är att ägaren, vem denne nu skall anses vara, kan med lagligt tvång förlora sin rösträtt.

En första fråga ur juridisk synpunkt blir då: Accepterar svensk ordning det förslag som nu är framlagt?

Lagrådet har vid sin granskning utgått ifrån att löntagarfonderna skall anses som ställföreträdande ägare. En andra fråga blir nu: Godtar svensk rättsordning detta begrepp, som i princip är en alldeles ny konstruktion och som aldrig underkastats rättslig prövning?

En tredje fråga blir: Kan i så fall detta ställföreträdande ägande bestå efter det att den ställföreträdande ägaren fråntagits sin rösträtt genom tvång? Enligt svensk rätt gäller alltså att ägande och rösträtt inte kan åtskiljas.

I regeringens proposition har inte tagits hänsyn till att systemet inbjuder till konflikter mellan skilda fackföreningar som samtidigt begär rösträttsöverlåtelse. Vad händer med den fackförening som kommer för sent, när rösträtten redan lämnats bort till den fackförening som kom först? Eller vad händer om vi får två fackföreningar som konkurrerar om rösträtten? Eller vad händer om vi får icke-socialistiska fackföreningar, som ställer sig utanför det socialistiska fackföreningskollektiv vi nu har? Vem skall då få rösträtt?

De borgerliga ledamöterna i lagutskottet pekade på dessa fundamentala frågor under beredningen i lagutskottet. Den socialistiska majoriteten satte regeringens krav på handläggning utan beredning framför sin grundlagsenliga skyldighet. En parlamentarism på fall för korporativismen.

Jag hoppas nu att många svenska företag i allmänna domstolar låter pröva dessa frågor. Skulle de då få rätt kollapsar hela detta ståtliga drömslott av fackföreningsstyrda maktdrömmar. Ett öde de gjort sig förtjänta av!

Anf. 74 ANITA MODIN (s):

Herr talman! Det är synnerligen tillfredsställande att vi nu äntligen har kommit fram till den punkt då det är dags att ta ställning till löntagarfonderna.

I den fackliga rörelsen har den här frågan diskuterats länge.

Inom det förbund jag kommer ifrån – Hotell- och restauranganställdas förbund – har vi också i många år med kraft drivit frågan om de lågavlönades problem. En fråga som naturligtvis även framdeles kommer att dominera våra diskussioner och vårt arbete.

Som en omedelbar följd därav kom på ett tidigt stadium upp tankar kring någon form av löntagarfonder. Den solidariska lönepolitiken behöver komplettering för att ett system med lika lön för lika arbete i längden skall vara genomförbart. Det är angeläget att det ändå för löntagarkollektivet som helhet skapas en sådan situation att man i särskilt vinstgivande företag kan få del av vinsten – för alla löntagares bästa.

I vårt förbund har enskilda medlemmar efter omfattande funderingar och diskussioner väckt motioner, som behandlats i sektioner och avdelningar och som sedan förts vidare till våra förbundskongresser. Där har man gång på gång i total enighet fattat beslut om att löntagarfonder bör införas.

Vid förbundets kongress 1978 uttalade man bl. a.:

”Motiven för löntagarfonder är flera. Arbetarrörelsens krav på rättvisa och demokrati också i det ekonomiska livet leder naturligtvis fram till krav på delaktighet i företagets vinster.”

Man har gett förbundets ledande organ i uppdrag att arbeta för ett positivt resultat för löntagarfonder.

Dessa fakta från ett LO-förbund slår hål på den myt som framförts här i dag, dvs. att man inte skulle vilja ha löntagarfonder.

Det har tagit tid innan vi har kunnat skönja ett resultat. Men det har nog ändå varit bra att det tagit denna långa tid – eftersom den tagits till vara till att diskutera och penetrera förslag i olika tappningar.

Speciellt den nu föreslagna småföretagarfonden, som lagts som en särskild fond till Investeringsbanken, är ett välkommet inslag för en bransch som vår, som till största delen består av mindre företag.

Nu är det tid att fatta beslut, och det är till stor glädje för alla som arbetar för den här frågan inom fackföreningsrörelsen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 75 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag kan inte säga att jag i och för sig har följt den här debatten med intresse – för det första därför att det inte har varit någon debatt, för det andra därför att det hela inte varit särskilt intressant. Det är snarast fråga om en upprepning av synpunkter av olika slag.

Däremot finns det några inlägg som kanske har frapperat och som också kunnat vara intresseväckande. Jag har naturligtvis framför allt fäst mig för de inlägg som har gjorts från fondanhängarnas sida.

Jörn Svensson gjorde ett försök till analys från psykologiska utgångspunkter. Han hade inte så mycket tid på sig att utveckla det hela. Det verkade också som om geisten gick ur honom. Men det är klart att han hade vissa poänger – och framför allt hade han kanske haft det om han hade försökt förstå varför det är sådant motstånd mot genomförandet av fonderna.

Sven Aspling var inne litet grand på ett försök att se tillbaka. Men det stannade i stort sett vid att Sven Aspling konstaterade att de gamla augurerna nog ändå skulle ha gett sin välsignelse till vad som nu är för handen.

Hur som helst – om man ser litet närmare på vad som nu förestår, så kan vi konstatera att socialdemokratins akilleshäl alltid har varit socialism och socialisering i alla dess olika former. Människorna har genomgående visat sig ointresserade – ja, människorna har avvisat varje tillfälle då socialism och socialisering har förts på tal. Vid några val har socialdemokratien engagerat sig i socialiseringsfrågan. Det gällde 1920 och 1928. Vid bägge tillfällena var resultaten inte särskilt lyckosamma. Tvärtom kan man konstatera att det har varit mest lyckosamt för socialdemokratien när man har försökt framstå som

ett allmänt reformistiskt parti.

När valet vanns 1982, så var det knappast på grund av den socialiseringstendens som fanns i det, utan snarare på grund av att man försökte skymma undan den socialisering som komma skulle.

Så kan vi nu konstatera att cirkeln har slutits. Det som började 1882 så trevande i August Palms program, som i stort sett var en dålig översättning av Gothaprogrammet, har nu resulterat i den största socialiseringsaktion som vårt land har sett.

Men jag måste kanske, för att tillfredsställa Jörn Svenssons intellektuella anspråk, klargöra vad jag menar med socialisering. I det här fallet kan det väl inte råda någon tvekan. Det är ett överförande, om inte direkt i samhällets ägo, så i varje fall ett överförande till vissa fonder av det ägande som tidigare har funnits.

Jag frågar mig då: Varifrån har socialdemokratin tagit dessa förebilder? Har man tagit dem utifrån, från några andra länder? Nej, partikollegerna i västerlandet har genomgående avvisat liknande framstötter. Finns det några svenska förebilder – i äldre tiders debatt? Ja, det finns faktiskt vissa tecken på det. Sedan man i början av detta århundrade hade rensat bort den marxistiska bråten, utspann sig så småningom – särskilt efter första världskrigets slut – en livaktig debatt om socialismen. Under år 1919 publicerades en mängd artiklar om gillesocialismen, vars engelska idéer alltså nådde Sverige. Det var ett fåtal som godtog gillesocialismen, men Wigforss var en av dem som gjorde det.

Vid 1920 års socialdemokratiska partikongress ordnades en särskild debatt om den s. k. industriella demokratin. Debatten inleddes av Wigforss, som särskilt betonade den gillesocialistiska teorin och tänkte sig den industriella demokratin införande såsom ett led i socialiseringen. Arbetarna borde successivt kunna bli ledare av företagen. Först skulle de få rätt att tillsätta vissa tekniska ledare, sedan skulle de också få ledningen i fråga om produktionens avsättning. Wigforss talade också om ett system av arbetartruster under statlig ledning. Äganderätten till produktionsmedlen skulle möjligtvis alltså ligga hos staten. Detta är i och för sig det intressanta. Det är det som gör att man kan säga att gillesocialismen inte helt anammades.

Detta, herr talman, är den närmaste förebild som jag har kunnat finna inom den socialdemokratiska debatten i Sverige. Men det är kanske symptomatiskt hos en rörelse som i varje fall av dess belackare sägs sakna framtidsidéer, att man söker sig tillbaka till de fornstora kampdagarna, att man plockar upp bland gammal bråte.

Annars kunde man i och för sig inom socialdemokratin ha lärt sig av fortsättningen. Socialismen och socialiseringen begravdes mellan 1920 och 1932 i socialiseringsnämnden under Sändlers ledning. Då olika problem aktualiserades fungerade socialiseringsnämnden närmast som en avledare. Socialiseringsmystiken kunde på det här sättet bevaras.

Under hela 1930-talet dominerade sedan välfärdstanken. Sven Aspling må tycka illa vara – han lät påskina det i sitt anförande tidigare i kväll – men Per

Albin Hansson avvisade faktiskt tanken på socialisering, och han gjorde det ordentligt, år 1936 då han sade: "För hela vår samhällssyn framträder växlingen i produktionsformerna såsom resultat av en utveckling, som efter hand skapar förutsättningar för högre produktionsformer och gör dessa till nödvändigheter. Därav följer naturligt, att vi icke betrakta socialiseringsprocessen såsom avhängig av beslut, möjliggjorda av en knapp och kanske tillfällig riksdagsmajoritet."

Arthur Engberg uttryckte en liknande uppfattning. De borgerliga motståndarna anklagades för att i socialiseringen se något slags konkret åtgärd. Arthur Engberg sade: "De fabla om möjligheten av att en socialdemokratisk riksdagsmajoritet skulle fatta något slags socialiseringsbeslut och sätta detta i verket." Över huvud taget var man benägen att se socialism och socialisering som något harmlöst.

Än ivrigare sökte socialdemokratin att svära sig fri från socialismen i den mycket intressanta debatt som utspann sig under 1941 och 1942 mellan Svenska Dagbladet och tidningen Social-Demokraten. Rickard Lindström skrev då: "Frihetsproblemet är vår tids största problem. Om detta är den svenska arbetarklassen starkt medveten. Skulle våra arbetare ha att välja mellan ett socialistiskt tvångssystem, som förkväver all inre frihet, och en 'borgerlig' ekonomi, som medger sociala skyddsåtgärder, facklig förhandlingsfrihet och en dräglig ekonomisk standard samt på samma gång bevarar den politiska friheten, är vi övertygade om att de valde det senare."

Därmed ansåg också Svenska Dagbladet saken avgjord. Man trodde på socialdemokratins ärliga vilja.

Men det var då det! Det är förvisso trots allt, Sven Aspling, stor skillnad på Per Albin Hansson, Arthur Engberg, Rickard Lindström och dagens socialdemokratiska makthavare, för vilka ett kortfristig genomförande av en korporativistisk socialism betyder mer än det samförstånd som så länge trots allt har satt sin prägel på den svenska nationen. Man har blivit så förblindad av maktens berusning och sina socialistiska doktriners förträfflighet, att man gärna offerar det samförstånd som vuxit fram genom generationer. Framtidens dom kommer att bli hård över dagens socialdemokrati, som valde konfrontation och utnyttjade den tillfälliga riksdagsmajoritet som Per Albin Hansson inte kunde drömma om att utnyttja 1936. Det hela är att beklaga, ty i stället för en oförsonlig politisk strid skulle vi nu behöva samförstånd och nationell enighet i de kriser som förestår.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på propositionen och bifall till alla de reservationer där moderater förekommer.

Anf. 76 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! I debatten rörande löntagarfonderna har frågan om dessas grundlagsenlighet berörts bl. a. i den moderata partimotionen. Det har ju från en del håll satts i fråga om grundlagen tillåter att medel förs över från vissa företag för att användas av löntagardominerade organ i löntagarkollektivets intresse. Även Europarådskonventionen angående skydd för de

mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har åberopats mot ett införande av löntagarfonder; enligt konventionen skall envar fysisk eller juridisk persons rätt till sin egendom lämnas okränkvt och må ingen berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i bl. a. lag. Den konstitutionella frågan har varit föremål för en grundlig analys i den juridiska litteraturen, bl. a. Strömholm i Svensk Juristtidning 1976 s. 452 och Brunfelter i a.a. 1983 s. 295. Tunga argument mot fondförslaget från författningsenlighetsynpunkt har förts fram.

I några remissyttranden över de tre utredningar – vinstdelningsgruppen, placeringsutredningen och Edinska fondgruppen – vilkas arbete tillsammans utgjort underlag för regeringens proposition (prop. 1983/84:50) om löntagarfonder har frågan om förslagets grundlagsenlighet ävenledes tagits upp, men inte närmare utvecklats.

Senast har lagrådet, i det här fallet f. d. regeringsrådet Lidbeck, regeringsrådet Brink och justitierådet Heuman, i sitt yttrande över propositionen berört frågan. Lagrådets slutsats är att någon erinran mot det föreslagna löntagarfondssystemet inte kan göras från grundlagsenlighetsynpunkt.

Lagrådets kortfattade motivering till detta ställningstagande är att de medel som förs över till löntagarfonderna tas ut genom statliga skatter, fastställda i den ordning regeringsformen föreskriver, dvs. genom lag: även tilläggspensionsavgifter torde enligt lagrådet få anses vara skatter. Regeringsformen föreskriver inte heller något hinder mot att specialdestinera skatter, dvs. att ställa statens medel till förfogande för organ i vilka en viss grupp av medborgare har tillförsäkrats ett avgörande inflytande, konstaterar lagrådet. I fråga om förslagets förenlighet med Europarådskonventionen anser lagrådet att dess bestämmelse om att ett ingripande måste ha sin grund i "det allmännas intresse" får anses uppfyllt i och med att medlen tillfaller AP-fonden och förvaltas av offentligrättsligt reglerade organ. Det förhållandet att förslaget även har andra syften, såsom att stärka löntagarinflytandet i näringslivet, "synes inte böra leda till en annan bedömning".

Såsom lagrådet inledningsvis konstaterar i sitt yttrande har löntagarfondsfrågan under de senaste åren stått i centrum för den politiska debatten, en debatt som har kännetecknats av djupgående motsättningar mellan förespråkare för ett fondsystem och motståndare till systemet. Lagrådets ställningstagande är mot denna bakgrund inte förvånande. I enlighet med svensk tradition har lagrådet såsom rättsligt organ kommit till det resultat som är politiskt minst kontroversiellt. Visserligen innebär lagrådets uttalande i grundlagsfrågan ett stöd för fondanhängarna, men det uppfattas säkerligen såsom mindre uppseendeväckande än om den rättsliga analysen hade gått regeringen emot.

Lagrådet har således i stort lyckats stå utanför den politiska striden. Därmed är dess integritet och oväld bevarad. Förslaget till löntagarfonder har genomgått den föreskrivna rättsliga prövningen. Grundlagsreglerna har iakttagits: Formkraven är uppfyllda.

Kvar finns bara en del frågor som lagrådets yttrande inte besvarar:

Hur hade bedömningen blivit om förslaget även prövats mot grundlagens bestämmelser, att varje medborgare vilkens egendom taget i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestämmes i lag (2 kap. 18 § regeringsformen)? Hur hade analysen utfallit om regeringen inte i sista ögonblicket beslutat ge förslaget om vinstdelning etiketten skatt? Finns det någon gräns mellan skatt och tvångsöverförande av lös egendom eller konfiskation? Är ett företags äganderätt till vinst sämre skyddad än dess äganderätt till t. ex. fast egendom och anläggningstillgångar i övrigt? Är den svenska grundlagens egendomsskydd annorlunda än det skydd Europaråds-konventionen uppställer?

Naturligtvis har inte lagrådet haft anledning att besvara dessa frågor. De berör ju inte löntagarfondsfrågan direkt utan är hypotetiska, liksom följande exempel.

Med en rösts övervikt antar riksdagen en ny skattelag, som ålägger alla företag en skyldighet att betala 50 % av sin omsättning i skatt. Skatten skall tillföras Samhällsföretag. De skattskyldiga som inte förmår erlægga skatten – och det torde bli många – blir på sedvanligt sätt föremål för exekutiva åtgärder, dvs. konkurs och utmätning, varefter egendomen kan överföras till Samhällsföretag. På ett smidigt sätt har näringslivet "församhälleligats", dvs. demokratiserats. Äganderätten har placerats där den enligt många hör hemma, nämligen i folkets hand. Det hela har kunnat ske utan grundlagsändring.

Det anförda exemplet saknar varje praktisk förankring – det bör understrykas – men illustrerar en möjlig framtida tolkning av lagrådets yttrande i löntagarfondsfrågan: Beskattning är enligt vår nuvarande grundlag inte enbart en statens inkomstkälla och ett fördelningspolitiskt instrument, utan också ett institut för direkt tvångsvis överföring av tillgångar från enskilda till olika av staten utpekade organ, dvs. vad som i fråga om fast egendom kallas expropriation och i övrigt konfiskation. Till skillnad från vad som gäller vid dessa fall behöver någon ersättning inte utges vid den äganderättsöverföring som sker genom "beskattning".

Det enda som skulle omintetgöra en sådan tolkning av lagrådets nu gjorda ställningstagande vore att materiellt pröva om allt som betecknas såsom skatt också rättsligt sett är det eller om det skall anses vara något annat – med därav följande konsekvenser. I fråga om löntagarfondsfrågan lär dock någon sådan prövning inte komma att göras i Sverige. Den riksdagsbehandling som nu pågår lämnar ju inte utrymme för rättsliga överväganden. Det får vidare anses uteslutet att, sedan förslaget upphöjts till lag, en svensk domstol skulle komma till en annan bedömning än lagrådet – om nu någon medborgare skulle vilja få grundlagsenligheten ytterligare prövad. För den berörde enskilde skulle då bara återstå att gå den mödosamma och osäkra vägen till Europadomstolen.

Lagrådets yttrande i löntagarfondsfrågan har emellertid det goda med sig att det bör kunna tjäna såsom inspiration för dem som anser att grundlagens

egendomsskydd är betjänt av förnyad uppmärksamhet. För andra innebär yttertrandet bara ytterligare en bekräftelse på att vår författning smidigt låter sig anpassas till varje utveckling i riktning mot ekonomisk demokrati, dvs. vad fondmotståndarna vanvördigt brukar kalla socialism.

Herr talman! Stämmer inte detta till eftertanke? För mig leder det till att jag yrkar avslag på föreliggande fondförslag och bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Anf. 77 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Om några timmar skall Sveriges riksdag gå till beslut om en av de största och väsentligaste politiska frågorna på många år. Beslutet om löntagarfonder kommer att ha vidsträckt betydelse för hela den svenska ekonomin och välståndsutvecklingen för lång tid framåt. Det är inget tvivel om att det är ett extremt socialistiskt förslag som nu skall genomföras.

Det finns många uttalanden från såväl socialdemokratiska politiker som socialdemokratisk press om att detta är det mest socialistiska förslag som någonsin framlagts av en socialdemokratisk regering i svensk riksdag.

Löntagarfonderna innebär ett tragiskt steg tillbaka i utvecklingen. De är ett uttryck för en närmast förlegad socialistisk syn, som ständigt vill öka statens och facket's makt.

Förslaget om löntagarfonder har diskuterats och debatterats i en lång rad länder i större delen av Västeuropa. Men inte i ett enda land har man velat ta förslaget till kollektiva löntagarfonder. I inte ett enda land har man velat experimentera med ekonomin i sådan socialistisk riktning som socialdemokraterna i Sverige nu har velat göra. Och det kanske inte är så konstigt.

Löntagarfonderna leder till en maktkoncentration som sällan skådats i modern tid. Löntagarfonderna kommer redan inom sex à sju år att ha ett kapital som är tio gånger större än den så kritiserade Wallenberggruppen. Löntagarfonderna leder till att större delen av det svenska näringslivet kommer att socialiseras någorlunda snabbt och framför allt inom en överskådlig framtid.

Vi moderater vill i stället ha en fri ekonomi. Där det finns företag i fri konkurrens, där det finns konkurrens mellan olika ägandeformer där skapar man välstånd och frihet. Privata, kooperativa, löntagarägda och statliga företag skall i öppen och fri konkurrens få kapptävla om att producera de billigaste och bästa produkterna. På detta sätt vill vi inte ge företräde åt någon enskild företagsform. Olika modeller skall få visa vad de duger till i fri och öppen konkurrens på lika villkor. Livsdugligheten i de olika ägandeformerna och företagen får fälla avgörandet i fråga om vilka företag som är bäst skickade att bygga upp det svenska välfärdssamhället. Det är det system som ytterst har byggt upp hela den svenska välfärden, f. ö. hela västvärlden. Det är det system som nu stegvis skall sättas ur spel och ersättas med ett kollektivt ägande via fonder.

Varför vill inte socialdemokraterna på frivillig väg genomföra kollektiva löntagarfonder för dem som själva vill vara med där? Det är fritt fram för LO eller det socialdemokratiska partiet att ta ut avgifter av sina sympatisörer

---

Löntagarfonder

eller andra människor som vill satsa på kollektiva fonder. Dessa kan i sin tur få köpa aktier gemensamt och ge makten och inflytandet till ett antal centrala funktionärer. Varför vill man inte på frivillig väg, i fri och öppen konkurrens och på lika villkor pröva sitt system i jämförelse med privata och kooperativa ägandeformer i stället för att med tvång tvinga hela det svenska folket in i ett fondsamhälle? Är det så att man inte själv tror på sina egna idéer, utan måste tillgripa lagstiftning och tvång?

Vi moderater vill i stället för en fondernas maktkoncentration ha ett spritt ägande. Därför vill vi satsa på och vidareutveckla det system som i synnerhet gynnar småspararna, nämligen skattesparandet. Den enskilde skall ha del i företagets vinster genom att få det i sitt eget lönekuvert eller som frivilliga vinstandelar. Det är inte fackliga och politiska funktionärer som skall få inflytandet och makten och lönen och eventuella vinstandelar, utan den enskilde löntagaren. Det leder till ägandespridning och maktspridning i stället för socialdemokraternas ägande- och maktkoncentration genom löntagarfonderna.

Ett samhälle måste byggas upp på ett spritt ägande. Ett samhälle byggt på ett frivilligt och individuellt inflytande skapar frihet för de enskilda människorna. Vi vill att alla hushåll skall äga aktier i det svenska näringslivet. Vi vill att människorna skall äga sina bostäder. Vi vill att ägandet inte skall vara ett privilegium för ett fåtal människor eller organisationer. Det är här den avgörande skiljelinjen går. Vi tilltror människorna förmåga att forma sina egna liv. Vi tror att människorna vill ta ansvar och har kunskap för att göra det. Alla fria länder i världen bygger på en fri marknadsekonomi, på ett spritt enskilt ägande. Det är den linjen vi måste bygga vidare på.

Låt oss därför hoppas på och arbeta för att löntagarfonderna och fonddebatten blir en tragisk parentes i svensk ekonomisk historia!

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 i finansutskottets betänkande 20.

Anf. 78 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Vi har nyligen fått färsk siffror på arbetslösheten i landet. Det är beklagligt att socialdemokraterna inte har kunnat minska den.

I morgon skall riksdagen rösta om införandet av löntagarfonder. Löntagarfonder är något, enligt socialdemokraterna, som kommer att hjälpa vårt land på många vis. Fonderna kommer att förbättra landets ekonomi, de kommer att vara grunden för minskad arbetslöshet och de kommer att ge arbetaren ett större inflytande på sin arbetsplats.

Allt detta kommer löntagarfonderna att ge vårt land, enligt socialdemokraterna.

Inget av dessa argument är hållbart. Jag vill visa det genom att beskriva för kammaren hur fonderna kommer att slå på några banker och företag inom Hallands län.

Varbergs Sparbank, en mycket lönsam bank, skulle ha fått betala i löntagarfondsskatt 2,2 milj. kr. på 1982 års beräkningar. Det betyder för denna bank en ökning av skatten med 200 %.

Vad som skall beaktas när det gäller sparbanker är att de inte har möjlighet att nyttja det kapital som betalas till fonderna. Detta beror på bankernas konstruktion.

Föreningsbanken, Hallands Regionbank, skulle ha fått betala, om fonderna funnits nu, 1,5 milj. kr. i vinstskatt. För föreningsbankerna gäller samma problem som för sparbankerna. De har ingen möjlighet att nyttja kapitalet i fonderna.

Falkenbergs Varv, som redovisar ett resultat före bokslutsdisposition och skatt på 4,5 milj. kr. för 1982 och under samma år betalade in 25 000 kr. i skatt skulle för 1982 fått betala i löntagarfondsskatt 559 000 kr.

För Falkenbergs Varv är denna skatteökning mycket kännbar. De siffror som jag redovisat är beräknade på offentligt material och schablonmässigt framtagna. En viss osäkerhet finns i materialet, men storleksordningen av kostnadsökningen anger en helt klar tendens.

Herr talman! Det finns inget positivt i löntagarfonder. Det påstående av socialdemokraterna om landets ekonomi, arbetslösheten och inflytandet på arbetsplatsen som jag återgav i början av mitt anförande är helt felaktigt. Löntagarfonderna förbättrar inte vår ekonomi, de minskar inte arbetslösheten, och löntagaren får inte genom fonderna ett ökat inflytande på sin arbetsplats.

En grundläggande förutsättning för att vi skall kunna lösa Sveriges ekonomiska problem och öka sysselsättningen är att vi värnar om den fria företagsamheten, som är livsnerven i svenskt näringsliv och nyckeln till den ökade effektivitet som är nödvändig för bättre ekonomi och ökad sysselsättning.

Regeringens förslag om löntagarfonder har sin udd riktad mot den fria företagsamheten och medför också försämrade ekonomi för kommuner och landsting. I stället för löntagarfonder behöver Halland en bättre och företagsvänligare näringspolitik, som stimulerar och underlättar utvecklingen av den fria företagsamheten och ett bättre brukande av länets tillgångar av naturresurser och energi. Inte minst gäller detta skogs- och jordbrukspolitiken.

Herr talman! Varje saklig analys visar att kollektiva löntagarfonder inte ger några positiva effekter utan tvärtom öppnar möjligheterna för drastiska förändringar av vårt ekonomiska system, en förändring som knappast kan beskrivas bättre än som en ekonomi av öststatsmodell. Det måste vara ett brett majoritetsintresse i Sveriges riksdag att förhindra detta.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på regeringens förslag om kollektiva löntagarfonder.

Anf. 79 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Det finns tre viktiga skäl att beröra det sätt på vilket tanken på kollektiva fonder har bemötts av landets tjänstemän och behandlats av deras fackliga organisationer.

Ett första skäl är att fondpropagandan så ofta nämner "löntagarintresset" som något entydigt och självklart. Av landets löntagare är inte mindre än en

och en halv miljon tjänstemän. Deras löntagarintresse går rakt emot vad LO kallar "löntagarintresset".

Ett andra skäl är att fondfrågan har behandlats på ett minst sagt uppseendeväckande sätt inom tjänstemännens fackliga organisationer.

Ett tredje skäl är att LO och socialdemokraterna visat ett starkt intresse av att förmå TCO, med ca en miljon medlemmar, att sluta upp bakom kraven på kollektiva fonder. Ja, man har t. o. m. sagt att om TCO inte infogar sig i en gemensam "löntagarfront" i denna fråga, skulle det bli omöjligt för regeringen att alls föreslå riksdagen några kollektiva fonder.

Ändå ligger det i dag en proposition på riksdagens bord. Det innebär ingenting annat än att regeringen helt nonchalerar tjänstemannaopinionen i Sverige.

Herr talman! Jag vill börja med frågan om hur landets tjänstemän har bemött tanken på fackligt kollektivt ägande kontra enskilt ägande. Många har pekat på svårigheten att pejla opinionen i en fråga om så krångliga konstruktioner som löntagarfonder. Men dessa konstruktioner bygger ju ytterst på en värderingsfråga, som alla kan och bör ta ställning till: Skall vi i vårt land gå in för en ökad facklig ägarmakt eller en ökad enskild ägarmakt? Det är det frågan gäller. De värderingar en person har i denna grundläggande fråga avgör om han eller hon kommer att vara för eller emot de föreslagna löntagarfonderna.

I denna grundläggande värderingsfråga har tjänstemännens opinion sedan 1976 mätts i upprepade årliga undersökningar. Redan vid den första undersökningen 1976 framkom att endast 18 % ville ha ett ökat fackligt ägande i företagen. Mot detta stod att inte mindre än 63 % ville att det enskilda ägandet skulle öka.

Hur har opinionen utvecklats från 1976 till 1983, under dessa år av heta löntagarfondsdebatter? Det har successivt skett en skärpning av tjänstemännens opinion. Vid den senaste undersökningen våren 1983 visade det sig att andelen som föredrar kollektiva löntagarfonder har minskat till under en tiondel, eller noga räknat 9 % av alla tjänstemän. De som väljer ett ökat enskilt ägande är nu inte mindre än fyra femtedelar av alla tjänstemän – 83 %.

När bara var tionde tjänsteman vill ha facklig ägarmakt och mer än fyra femtedelar uttalar sig för enskilt ägande, då tillmötesgår riksdagen inte något "tjänstemannaintresse", om den beslutar att införa kollektiva löntagarfonder.

Hur har då tjänstemännens fackliga ledare agerat under ett decenniums fonddebatt? Till en början drev TCO frågan ganska opartiskt. Den rapport, kallad Löntagarkapital, som framlades vid kongressen 1976 innehöll även ett individuellt ägaralternativ. Vid kongressen 1976 diskuterade man frågan om man skulle höra medlemmarnas åsikter genom medlemsomröstning. Så småningom breddades medlemsmotståndet till ett principkrav på att facket skall anordna medlemsomröstningar, innan det tar ställning i samhällsfrågor. En rad spontana arbetsplatsomröstningar har anordnats utan fackets medverkan landet runt. Två TCO-förbund har själva anordnat fondomröst-

ningar i facket's egen regi. I alla dessa olika omröstningar har opinionsundersökningarnas resultat bekräftats: en massiv majoritet vill säga nej till kollektiva fonder.

Allt detta har lett till att man nu, på högsta nivå inom TCO, börjar dra slutsatser av de gångna årens många konfrontationer med medlemmarna. Nu talar man öppet om att koncentrera arbetet till de centrala fackliga uppgifterna och i minskad utsträckning ge sig in på sådana samhällsfrågor där riksdagen är ett givet forum.

Herr talman! Att de fackliga ledarna drar dessa slutsatser är ett starkt skäl för riksdagen att inte införa några kollektiva löntagarfonder. Vi bör i stället stryka ett streck över förslaget och minnas det som ett exempel på hur en politisk fråga behandlats på fel sätt under en gångens tid.

Slutligen kan vi konstatera att förhoppningarna om en enad "löntagarfront" för kollektiva fonder har grusats helt och hållet. Ett intensivt och långvarigt arbete från ledningen i TCO och dess förbund har misslyckats fullständigt. Ändå lägger regeringen nu fram en proposition om kollektiva löntagarfonder. Det sker som en eftergift till LO:s ledning och trots att alla vet att också LO-medlemmarnas majoritet är emot en ökad facklig ägarmakt.

Kanske regeringen upplever sitt handlingssätt som "strongt" och "modigt", när den trots opinionsmotståndet lägger fram sitt förslag. Men nog blir man betänksam när man ser vilka svårigheter som TCO:s ledare fått när de försökt gå emot sina medlemmar i denna fråga. Borde vi inte inse att även regeringens och riksdagens rykte riskeras, om vi försöker vara lika "stronga" och "modiga" mot folkopinionen?

Herr talman! Om socialdemokraterna med kommunisternas hjälp driver igenom förslaget till kollektiva löntagarfonder, har de också från samma stund utmanat en majoritet av svenska folket. Den majoriteten är sammansatt av löntagare av alla kategorier: de som arbetar på verkstadsgolv liksom de som arbetar på kontor samt företagare, stora och små.

Från denna stund börjar kampen i den fråga som måste dominera 1985 års valrörelse. Det är kampen för att mobilisera en majoritet av svenska folket för en avveckling av det fonsdsamhälle som aldrig får bli någonting annat än en parentes i ett försök att göra Sverige till ett socialistiskt land.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet undertecknat.

Anf. 80 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Dagens debatt har i långa stycken varit en orgie i angrepp mot fackföreningsrörelsen. Rader av talare har äntrat den här talarstolen för att peka ut fackföreningsrörelsen närmast som en samling maktgalna potentater utan stöd från sina medlemmar. Vi har också fått höra hur tankegångar som ligger långt tillbaka i det konservativa tänkandet har bubblat upp till ytan. Det har talats om ekonomisk frihet, och man har ställt det begreppet mot begreppet som ekonomisk demokrati.

Jag vill säga att den ekonomiska frihet som svenska arbetare har fått

uppleva under gångna tider, den kommer vi att med alla till buds stäende medel att kämpa emot. Ekonomisk frihet innebär nämligen att kollektivavtalet inte kan ha sin giltighet, eftersom kollektivavtalet inskränker arbetsgivarens frihet att styra och ställa hur han vill med sina anställda. Ekonomisk frihet innebär frihet för ett fåtal, men ett oerhört tvång för flertalet. Det måste alltså ske en begränsning på ett sådant sätt att vi får ett människovärdigt land att leva i. Detta har alltid varit fackföreningsrörelsens utgångspunkt. Och fackföreningsrörelsen består av de många människor som har slutit sig samman för att kunna stå starka gentemot kapitalkrafterna i samhället.

Förra gången som riksdagen fattade beslut i löntagarfondsfrågan – det har vi faktiskt gjort – var år 1974. Jag erinrar mig diskussionen då. Det var helt andra tongångar från våra vänner i folkpartiet. Jag har ett utdrag ur protokollet, där en talesman för folkpartiet säger:

”SAF inser till fullo att ett förverkligande av motionskraven” – det gällde folkpartimotionerna – ”skulle innebära en klart växande ägarandel för de anställda, som på sikt skulle medföra en strukturförändring av ägaransvar och makt inom svenskt näringsliv och eliminera den lilla kapitalägarklickens dominans i vårt land.”

Detta var vad en talesman för folkpartiet sade. Det skär ganska ordentligt i öronen när man hör företrädare för det partiet uttala sig i dagens diskussion. Nu är det inte längre fråga om att begränsa kapitalklickens makt längre, utan det är glömt.

I fråga om kapitalklickens makt vill jag gärna säga att den här hösten har bjudit på ganska belysande exempel. Här har tusentals människors anställning bollats i familjejräl mellan människor som med sitt ägande kan styra och ställa praktiskt taget hur som helst utan att de anställda inom dessa företag har möjlighet att framföra ens den minsta synpunkt på hur verksamheten skall bedrivas i framtiden. Jag har hört talas om den oerhörda makt som svensk fackföreningsrörelse har. Men jag har inte märkt ett dugg av den makten i de diskussioner som har förts och som nu förs när det gäller den svenska specialstålsindustrin. De diskussionerna förs på helt andra plan, i helt andra domäner, och utan någon som helst möjlighet till påverkan för de tusentals människor som besluten i själva verket berör. Vi menar att det finns all anledning att peka på den sneda maktfördelning som de nuvarande ägarförhållandena inom svenskt näringsliv innebär. Vid sidan av alla de argument som har radats upp, kanske till leda, under dagens diskussioner har vi den principiella inställningen att vi med de här fonderna på sikt skall kunna ersätta det dolda maktspelet och bristen på insyn i de svenska företagen med en större öppenhet i redovisningen.

Vad ni än kallar det löntagarfondsförslag som kommer att ställas under proposition, kommer löntagarfonderna att ha en öppnare insyn, utsättas för en mer ingående demokratisk debatt och kontroll än någon annan ägarform vi har i vårt land. Jag är helt övertygad om att löntagarfonderna kommer att utsättas för den bevakning, det intresse, som bör tillkomma den här typen av verksamhet. Det kommer att ge en betydligt större möjlighet för

människorna, både i företagen och i landet, att kunna följa med i svängarna när storfinansien tar både ytter- och innerskär, egentligen utan någon hänsyn till de anställda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 81 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Vi har nu upplevt en lång debatt om löntagarfonderna. Jag vill kommentera en del påståenden som har förts fram i debatten, både här i kammaren och utanför.

Löntagarfondsdebatten har i första hand använts av de borgerliga för att angripa fackföreningsrörelsen. Om man hör på de utläggningar som görs i denna sak, får man intrycket att fackföreningsrörelsen redan i dag bestämmer i stort sett allt ute i företagen. Nu skall man ta det sista och avgörande steget, nu skall man bli arbetsgivare också. Så har de borgerliga lagt upp resonemanget. Man försöker måla upp en bild av maktthungliga fackföreningsfunktionärer som bestämmer allt, sedan saltar man anrättningen med olika tillmälen. Det sista i raden här i kammaren i kväll var galenpannor.

Man kan fråga sig om det över huvud taget är vettigt att driva en sådan kampanj, bortsett från att den ger en genomfalsk bild av de förhållanden som fackliga förtroendemän och funktionärer arbetar under. Om inte förr, så kommer verkligheten när löntagarfonderna är genomförda att visa hur fel dessa påståenden är.

Jag har oavbrutet varit fackligt aktiv nästan sedan jag började arbeta och innehåft många olika uppdrag, både lokalt och centralt. Därför vill jag påstå att jag vet hur det fungerar i verkligheten. De anställdas representanter är i allmänhet välkomna att vara med och lösa problem när det går dåligt och det är fråga om negativa förändringar. Men när det är fråga om utveckling och satsning på framtiden skall man hålla sig ur vägen. Kan det vara en vettig politik? Det är egentligen den linjen borgarna driver.

Jag vill också säga något om s. k. ägardemokrati.

Jag har upplevt hur två stora och för sysselsättningen och hela regionen ytterst viktiga företag har förändrats. Billerud och Uddeholm var fram till augusti 1978 två företag med en hygglig spridning av aktieposter. Det fordrades ett rätt stort antal aktieägare på varje bolagsstämma för att fatta beslut i en fråga, och majoriteten var inte alltid given. I dag har ett investmentbolag nästan total makt över båda dessa två företag. Det ena företaget ägs av det andra osv., efter känt mönster. Under tiden som de anställda och andra köpt aktier i det företag de arbetar i eller som finns på orten – många gånger i syfte att stärka företaget – har maktkoncentrationen ökat och fjärrstyrning av företaget införts. De tusentals anställda som varit med och arbetat ihop de stora tillgångarna som finns i företagen och deras fackliga representanter har fått ännu längre till dem som bestämmer över deras framtid. Detta är ägardemokrati i värmländsk tappning. Jag vill påstå att detta är raka motsatsen till spridning av ägande och makt.

En post löntagarfondskapital på 8 % tar inte över makten i dessa företag.

men det kan innebära att de anställda kan göra sina röster hörda på ett bättre sätt.

Löntagarfondskapitalet kan också stärka den ekonomiska basen vid nyinvesteringar. Det kapitalet skall riktas mot industriinvesteringar på lång sikt och inte användas för kortsiktiga spekulationer. Det blir en tillgång för dem som vill satsa på att utveckla industrin.

De som säger sig vara intresserade av att utveckla industrin borde vara intresserade av att nytt kapital skapas, de borde också vara intresserade av att vi genom fondernas tillkomst också får fem styrelser med experttillgång, som kommer att intressera sig för och arbeta med industrin i fem regioner. Det kommer att öka både kunskapen och intresset på detta område.

Har man industriarbete som bakgrund och kommer från en industriort är det självklart att man vill hjälpa till att bryta den trend som vi har upplevt sedan mitten av 1970-talet. Löntagarfonderna kommer att vara ett hjälpmedel i detta viktiga arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget om införande av löntagarfonder.

Anf. 82 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Små och medelstora företag sysselsätter i dag ca 1,3 miljoner människor. De spelar en avgörande roll för Sveriges näringsliv. Det är hos småföretagen som de flesta uppfinningar sker. Det är dessa företag som i första hand kan skapa sysselsättningstillfällen.

Under några generationer har tiotusentals företag inom hantverk, handel, industri och servicenäringar startats. Arbete och trygghet har därigenom skapats för människor i hela landet. Inte minst ute i glesbygderna har småföretagens insatser varit betydelsefulla. Två tredjedelar av dagens börsföretag har en gång startats som småföretag.

I ett näringsliv där stora privata, statliga, fackligt ägda och kooperativa koncerner vuxit sig starka är det viktigt att det finns många självständiga, av varandra oberoende småföretag. Småföretagen har en utomordentligt viktig demokratisk funktion att fylla och utgör den bästa garantin mot makt- och ägarkoncentration och bidrar till ett decentraliserat beslutsfattande och till att upprätthålla konkurrensen. Småföretagen utgör en viktig hörnsten i ett pluralistiskt samhälle.

Det direkta ansvaret för företagets ledning och skötsel i kombination med det personliga risktagandet kräver ett engagemang som har varit, är och kommer att vara av utomordentligt stor betydelse för näringslivets utveckling.

Herr talman! Debatten om löntagarfonder är inte en debatt om tekniska detaljer, som socialdemokraterna vill göra det till. Nej, det är något mycket mer genomgripande. Vad det gäller är att förändra företagsklimatet i Sverige. När nu regeringen i elfte timmen vill genomdriva införandet av ett löntagarfondssystem visar man att man inte förstår hur företagandet – och speciellt då småföretagandet – fungerar i verkligheten.

Hur kan man tro att perspektivet om ett successivt ägarövertagande av företagen till politiskt och fackligt kontrollerade centrala fonder verkar

stimulerande för svenska företagens satsningar? Företagare är faktiskt människor – inte känslösa robotar. Den stegvisa socialiseringen av de privata företagen undergräver omvärldens förtroende för företagsklimatet i Sverige.

Det är helt obegripligt hur de som säger sig vilja föra Sverige ur den ekonomiska krisen i samma andetag motverkar detta vällovliga syfte genom att införa löntagarfonder. Det är väsentligt för vårt lands industriella överlevnad att människor med vilja och förmåga att skapa livskraftiga företag finner det meningsfullt att leva och verka i Sverige.

4 oktober-manifestationen var ett kraftfullt uttryck för den oro majoriteten av svenskarna känner inför det som väntar efter den 1 januari, om fondförslaget drivs igenom här i riksdagen. Det föreslagna fondsystemet är definitivt inte den ordination svenskt näringsliv behöver för att gå stärkt ur den ekonomiska krisen. Vi saknar helt analys av hur förslagen kan komma att påverka företagsklimatet, företagens investeringar, nyföretagande, expansionsmöjligheterna och sysselsättningen inom näringslivet, inte minst i de mindre och medelstora företagen. Följaktligen har inte heller analyserats riskerna för att småföretagen och deras anställda skall komma i kläm när makten och ägandet över storföretagen koncentreras till en och samma ägare, de kollektiva fonderna. Fackligt styrda fonder tillgodoser självfallet i första hand fackliga intressen.

Löntagarfonder kommer att förändra hela vårt ekonomiska system. Den nuvarande marknadsekonomi utmärks av ett decentraliserat beslutsfattande i ekonomiska frågor med många oberoende beslutsfattare, som representeras av både hushåll och företag, både konsumenter och producenter, kapitalförvaltare etc. En effektiv marknadshushållning förutsätter också en fri företagsamhet, dvs. att det kan komma in nya producenter på lika villkor på varje delmarknad. Detta kräver i sin tur förekomsten av både stora och små företag med olika ägargrupper samt goda betingelser för nyetablering av företag. Genom den radikala omstruktureringen och kollektiviseringen av ägandet i svenskt näringsliv samt genom påfrestningar, som systemet via avgifterna utsätter företag för, riskerar de dessutom att hos såväl stora som små företag försvaga viljan till investeringar, risktaganden och nyetableringar.

Löntagarfonderna innebär att alla större företag så småningom får en och samma ägare. Det leder till försämrade konkurrenskraft genom ökade löneskatter och vinstavgifter. Löneskatterna slår särskilt hårt mot de arbetskraftsintensiva småföretagen och medför försämrade kapitalförsörjning för de mindre företagen. Miljardbelopp överförs från småföretagen till fonderna för övertagande av storföretagen.

Vad finns det i fondförslaget som är direkt positivt för småföretagen? När fondägda företag gör alltmera i egen regi, blir det mindre arbete för småföretagen. Underleverantörernas situation förvärras. Vi får ett minskat nyföretagande och en minskad expansionslust. Politikerna har reglerat, beskattat och subventionerat sönder näringslivet. De har visat att de inte skall gå in i företag och styra. I sådana angelägenheter saknar politiker,

liksom fackliga funktionärer både kunskap och lämplighet. Politikerna skall jämna vägen genom att se till att statsmakterna bedriver en ekonomisk politik som främjar lönsamhet och investeringar.

Det borde stå klart för alla att trygghet i arbetet, standardutveckling och ökad sysselsättning är helt beroende av att näringslivet kan uppnå en tillfredsställande lönsamhet. Då kan välskötta företag existera och växa, då kan nya företag etableras och då kan vi äntligen komma till rätta med dagens problem. Man sätter inte fart på näringslivet genom att öka dess kostnader, utan genom att minska dem. Det enda som kan rätta till våra allvarliga problem med utlandsskulder, med budgetunderskott, med inflation och med en hög arbetslöshet är att vi förmår skapa ett klimat, där initiativ, företagande och tron på ett fritt näringsliv kan existera. Moderaterna vill medverka till att skapa ett sådant klimat, skapa en framtid i frihet där livskraftiga företag är din trygghet. Löntagarfonder behövs inte, löntagarfonder förvärrar krisen. Löntagarfonder innebär socialism.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de till finansutskottets betänkande fogade reservationerna 1, 2 och 5.

Anf. 83 ULLA VOSS-SCHRADER (m):

Herr talman! Under de många år som vi diskuterat det s. k. löntagarfondsförslaget – i de något olika former det haft under de senaste åren – har vi talat mycket om företagets situation i fondsamhället. Vi har diskuterat om det i verkligheten blir nya, friska, riskvilliga pengar, som tillförs företagen. Vi har talat om vinstavgifter på "reala resultat", avkastningskrav räknat i procent och att hundratals miljoner skall tillföras AP-fonderna. Vi har talat om fondstyrelser, vilkas ledamöter skall väljas eller tillsättas på olika sätt.

Den här debatten i en för vårt land fundamentalt viktig fråga har rört sig på ett mycket tekniskt plan. Jag tror att väldigt många människor har uppfattat det som om de inte personligen skulle komma att påverkas så mycket av det nya ekonomiska system som nu skall genomföras.

Bland de argument som socialdemokraterna anför för löntagarfonderna borde ju i första hand finnas sådana som för den enskilda människan innebär något positivt i hennes vardagliga situation. Visst talar man från socialistiskt håll om trygga jobb och trygga pensioner och om inflytande, som löntagarna skall få – genom sina fack. Men människor har lärt sig att löften från det hållet är ganska osäkra, och jag tror att man uppfattar dem mer som allmänt stolta deklamationer.

Hur blir det för oss vanliga människor att vara konsumenter i Fondsverige? Vi som skall ha en hygglig bostad, handla mat och kläder, läsa tidning, se på TV och kanske göra en och annan resa. Det säger man inte så mycket om från socialistiskt håll, och det kanske inte beror på tillfälligheter eller glömska. De som haft möjlighet att ordentligt sätta sig in i konstruktionen av löntagarfonderna och som i kalla siffror räknat ut alla konsekvenser borde ju känna ett ansvar att ärligt tala om för var och en hur hans vardagssituation påverkas.

Verkligheten för den vanlige löntagaren blir den, att både som yrkesverksam och som pensionär kommer han att få mindre pengar att använda för konsumtion. Löntagarna skall ju enligt fondkonstruktörerna tolerera lägre löneökningar. Man får alltså lägre lön och därmed lägre ATP-pension än man annars skulle haft. Ett annat hot mot de pensioner vi nu ställt in oss på att få är givetvis att de fackföreningsägda företagen kommer att minska i effektivitet och därmed lönsamhet. Facken har hittills inte visat sig vara de bästa av företagare. Detta är naturligtvis också ett hot mot sysselsättning och trygga jobb.

Av fackens inflytande över produktionen kan vi vänta oss mer regleringar, fler hinder och en monopolisering av näringslivet. För oss vanliga konsumenter betyder det, att vår möjlighet att välja fritt i ett stort utbud av varor begränsas – att bedöma pris och kvalitet i förhållande till vad vi behöver och vad vi är villiga att betala. Det kanske i första ögonblicket inte låter så oroande, men vid närmare eftertanke inser man att konsekvenserna kan bli inte bara irriterande utan också mycket svåra att acceptera.

Vad händer i vårt kulturliv då fonderna köpt aktier i bokförlag och tidningsföretag? Vad för sorts böcker kommer den läshungrige att finna på bokhandelsdiskarna och i biblioteken? Vilka filmer kommer att visas när större företag inom filmbranschen ägs av en enda ideologiskt och politiskt inriktad organisation? Innerst inne anar vi nog svaren. Man kan också tänka sig, att den som vill göra en semesterresa till ett populärt resmål kan mötas av beskedet från det fackföreningskontrollerade reseföretaget, att nu anordnas inga charterresor dit. I stället erbjuder företaget resor till länder vars samhällssystem är mer tilltalande av fackliga, ideologiska eller politiska skäl. Detta är inte fria fantasier. I de socialdemokratiska kvinnornas program om konsumentpolitik sägs klart hur man vill styra produktionens inriktning.

Herr talman! Det finns många exempel på hur löntagarfonderna på ett negativt sätt påverkar den enskilda människans vardag. Det som jag tror att de allra flesta av oss ändå upplever som det svåraste att acceptera är att regeringen inte bryr sig om att vi människor säger nej utan ändå vill genomföra detta nya, annorlunda ekonomiska system mot vår vilja. Att socialdemokraterna i senaste valet skulle ha fått väljarnas mandat att införa löntagarfonder är inte sant. Det visas av alla de opinionsundersökningar som gjorts. Det som nu sker, det sker mot folkets vilja.

Anf. 84 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Den som så här dags i debatten har något nytt att säga har nog gjort sig förtjänt av något slags utmärkelse. I mer än tio års tid har löntagarfondsfrågan debatterats, och bara i den här debatten har vi nu ägnat mer än 12 timmar åt att vrida och vända på argumenten. Alla invändningar mot fonder har vädrats, inte sju gånger, utan 70 gånger sju gånger. Att komma med någon ny invändning mot löntagarfonderna måste tillhöra det omöjligas konst. Jag kan bara tänka mig en uppgift som är svårare: att hitta ett argument *för* socialistiska löntagarfonder.

Vid närmare eftertanke är det heller inte nödvändigt att komma med nya

argument mot fonderna. De gamla duger bra. De har drivit socialdemokraterna från tuva till tuva.

Än har det varit makten över företagen, än bristen på riskvilligt kapital, än att rädda sysselsättningen, än att få fart på investeringarna som varit huvudmotivet för fonderna. Fick bara moder Svea detta trollspö att svänga över nationen skulle allt ordna sig till det bästa.

Men hur än skälen knådots har det inte hjälpt. Svenska folket har förhållit sig kallsinnigt eller direkt avvisande. För egen del tror jag inte det är de spektakulära kampanjmetoderna som övertygat svenska folket om att löntagarfonder bör avvisas, utan det ofta upprepade sakargumenten. Svenska folket avvisar nog inte fonderna för att motståndarna ställer till diverse jippon. Det kan möjligen höja kampstämningen, men det är sakargumenten som gör intryck. Man vill hålla fast vid marknadsekonomi. Man vill äga sitt sparande. Man vill inte att facket också blir ägare av företagen.

Jag tror att många som deltar i fonddebatten underskatter människors förnuft och fattningsförmåga. Därför tror jag också att människor är fullt kapabla att skilja på vad som är fondmotstånd och vad som är antifacklig verksamhet.

I sina försök att enrollera hela fackföreningsrörelsen på sin sida i kampen för löntagarfonder har bl. a. Olof Palme i denna debatt velat få motstånd mot fonder att vara detsamma som en fientlig inställning till fackliga organisationer. De allra flesta förstår att detta bara är ett debattknep.

De flesta anställda tycker att det är självklart att man skall vara fackligt ansluten. Men de tycker också att det är självklart att man tar ställning till frågan om ekonomiskt system den politiska vägen.

Efter många konvulsioner har man i tjänstemannaförbund efter tjänstemannaförbund insett detta. Den ärliga och ingående prövning man gjort av frågan inom många tjänstemannaförbund har alldeles säkert ett samband med att tjänstemannarörelsen är politiskt obunden. Hade LO-förbunden betonat sin fackliga uppgift och tonat ned sin roll som socialistisk kamporganisation, är jag övertygad om att samma interna kritik mot fonderna hade växt fram inom arbetarleden som inom tjänstemannaleden. Att många som både är hängivna LO-medlemmar och socialdemokrater är ytterligt svaga i tron på löntagarfondernas välsignelse är ju ingen hemlighet.

Facklig tillhörighet och solidaritet bör vara naturligt för den som är anställd. Men då måste också de fackliga organisationerna respektera medlemmarnas politiska integritet. Om man inte gör det kommer facket gradvis att försvaga sin egen ställning.

Jag är övertygad om att tjänstemannarörelsen stärkt sin ställning i medlemmarnas och allmänhetens ögon sedan man ställt sig neutral i löntagarfondsfrågan. Valet av ekonomiskt system är i så extremt hög grad en fråga om politiska värderingar. Facket måste stå fritt och oberoende, oavsett vilken regim deras medlemmar röstar fram i allmänna val. Att skilja på fackets roll och de politiska partiernas roll underlättar för den enskilda

löntagaren att verka både fackligt och politiskt.

Det vore klädsamt om de socialdemokratiska debattörerna ville sluta upp med att bunta ihop fondmotstånd med antifacklig verksamhet. Ni skadar i själva verket den fackliga verksamheten med den debattmetoden.

För att sammanfatta så tydligt som det går: Folkpartiet kämpar mot socialistiska löntagarfonder. Folkpartiet vill samtidigt slå vakt om starka, oberoende och demokratiskt styrda fackliga organisationer.

Anf. 85 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Småföretagen har många vänner, sägs det, och alla partier – även socialdemokraterna – brukar uttala vackra ord om småföretagen, om deras betydelse för utveckling av teknisk förnyelse och förmåga att anpassa sig på en växlande marknad.

Det vore, herr talman, rimligt att den politik regeringen för stod i någon samklang med detta fagra tal. Förslaget om kollektiva löntagarfonder gör det intc. Fonderna utgör ett hot mot företagens positiva utveckling och därmed mot sysselsättningen.

Sedda ur ett regionalt perspektiv utgör småföretagen en omistlig resurs för att bibehålla den regionala balansen i landet. Lokaliseringsmönstret för dessa företag avviker klart från de större företagen. Småföretagen utgör ryggraden i sysselsättningen i flera tusen små orter runt om i landet. Deras existens och utveckling är av avgörande betydelse för tillgången på arbete och service på dessa orter. De utgör hörnstenar i en balanserad regional utveckling. Dessa företags förmåga att utvecklas är av central betydelse för att exempelvis ge ungdomarna arbete runt om i landet.

I mitt eget län, Kronobergs län, finns över 1 000 tillverkande företag och över 2 000 serviceföretag. I hela Småland är motsvarande siffror 6 000 resp. 12 000. 60 % av dessa företag har mindre än tio anställda.

Vad är det, herr talman, för stimulans till utveckling och entreprenöranda som de kollektiva löntagarfonderna skänker denna småföretagsamhet? På vilket sätt tillgodoser fonderna behov som småföretagen och entreprenörerna uttrycker, av mindre byråkrati och krångel, större frihet och en mer generös och ändamålsenlig behandling av exempelvis frågor som rör skatter på arbetande kapital? I debatten i dag har – trots dennas längd – inte förts fram ett enda hållbart argument som visar att fonderna skulle tillgodose sådana behov och önskemål. Tvärtom! Kapitalmässigt kommer fonderna med stor sannolikhet att innebära en långsam avtappning av kapital från småföretagen, pengar som säkert via fonderna kommer att investeras i storföretagens aktier!

Riksdagens utredningstjänst har räknat ut att näringslivet i Kronobergs län via höjda ATP-avgifter med 0,5 % uttag får en merkostnad på ca 20 milj. kr. Motsvarande siffror för den offentliga sektorn är 8 miljoner. Genom att viss höjning av ATP-avgifterna kompenserar sänkning av lönerna blir det en finansiell belastning på ytterligare 8 milj. kr.

Slutsatserna av detta är, herr talman, att fonderna verkar kapitalavtappande. Man dränerar vissa län på kapital till förmån för vissa storstadslän.

Löntagarfonder

Det kan vara av intresse att summera fondernas effekt på småföretagen. Finansiellt innebär förslaget att inget nytt kapital tillförs företagen.

Tillförs företagsledarkompetens? Svaret på den frågan är nej. Ingen ny kompetens tillförs småföretagen.

Tillförs kompetens i vad gäller produkt- och marknadskännedom? Svaret är nej.

Tillförs kompetens när det gäller personaladministration? Svaret är nej.

Löser man med fonderna generationsskiftesproblem i småföretagen? Svaret är nej.

Löser fonderna de akuta skatteproblemen i vad gäller arbetande kapital? Svaret är nej.

Jag vill då ifrågasätta vad fonderna åstadkommer. Jo, man har med förslaget om fonderna lyckats med den tvivelaktiga bedriften att få merparten av Småföretagarsverige emot sig. Det har manifesterats bl. a. i 4 oktober-demonstrationen, där ett stort antal småföretagare – fyllda av kampanda och tro på enskild företagsamhet – reste till Stockholm. De trodde kanske då, att det fanns en möjlighet att påverka socialdemokraterna vid behandlingen av ärendet.

Efteråt – sedan riksdagen har fattat sitt beslut – kan dessa företagare se fram mot en icke-socialistisk valseger 1985, så att fondbeslutet kan rivs upp.

Men i avvaktan på detta bidar man tiden. Man avstår i stor utsträckning från att bygga ut, investera och nyanställa. Det innebär att företagarna med eller mot sin vilja lockas till passivitet. Fonderna utgör därför ett hot mot ökad sysselsättning och riskerar att motverka insatser för att förbättra sysselsättningsläget.

I stället för att använda småföretagen som en resurs, fylld av kreativitet, skaparglädje och framtidstro, kommer man att passivisera denna resurs i avvaktan på valet 1985. I stället för att man samlar nationen i en tro på framtiden – där alla resurser utnyttjas maximalt – kommer vi fram till 1985 års val att uppleva konfrontation och onödiga motsättningar. Det är så tiotusentals småföretagare känner det i dag. De är djupt besvikna över att finansministerns tal i somras om brett samförstånd inte betyder mer än stöd från vpk. De är djupt besvikna över att deras nej till fonder inte betyder mera när socialdemokraterna sade sig lyssna till olika grupper. Det socialdemokratiska f. d. kommunalrådet från Uppvidinge kommun i Kronobergs län, som tidigare citerats från sin artikel i Dagens Nyheter i dag, uttryckte, tror jag, en stämning som är representativ långt utanför de socialdemokratiska leden.

Herr talman! Jag tyckte det var angeläget att förmedla denna bild från småföretagens Småland och belysa fondernas hot mot småföretagen och de små orterna. Fonderna utgör således inget stöd för en aktiv regionalpolitik, vilket har hävdats tidigare i debatten, utan utgör ett direkt hot mot en förd regionalpolitik.

Herr talman! Småföretagen har många vänner, sade jag inledningsvis. Det är bra, bara denna vänskap inte begränsas till verbal sådan utan visas i praktisk politik.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på regeringens förslag till kollektiva löntagarfonder.

Nr 54

Tisdagen den
20 december 1983

Löntagarfonder

Anf. 86 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Fonddebatten har nu pågått under många år. Styrkan i debatten har varierat beroende på vilken nivå de olika utredningarna hamnat på, alltifrån Rudolf Meidners första förslag till P. O. Edins slutliga.

De första målen var att stärka löntagarinflytandet, minska förmögenhetskoncentrationen och ge ett ökat stöd för en solidarisk lönepolitik. På senare tid dominerar nya motiv, som nödvändigheten att förstärka näringslivets försörjning med riskvilligt kapital samt en anknytning till ATP-systemet.

Debatten om att socialdemokraterna höll på att sjösätta ett nytt ekonomiskt system bidrog till uppmjukningen av argument och detaljer. Huvudprincipen är dock densamma som LO-kongressen beslutade om 1971 och densamma som i Meidnerförslaget 1975 – kollektiva löntagarfonder.

I 1982 års valrörelse fördes från socialdemokraternas sida en undvikande debatt om fonderna; det uttrycktes aldrig klart om fonderna skulle genomföras vid eventuell valvinst. Detta visar de undersökningar som gjorts om valrörelsen 1982. En klar majoritet av socialdemokraternas väljare säger sig inte ha uppfattat att fonderna skulle genomföras före 1985 års val.

Den nuvarande finansministern skrev till Sveriges företagare: "Vårt förslag om löntagarfonder tål diskussion och granskning. Vi välkomnar detta – vi är öppna för kritik och är beredda att ta hänsyn till andra uppfattningar."

Så löd det före valet. Efter valet var inte hänsynen till andra uppfattningar speciellt generös. Finansministerns inflytande på fondförslaget kan inte ha varit stort.

Av de remissyttranden som lämnats kan endast ett bedömas som klart ja till fonderna, och det är LO:s. Samtidigt måste LO:s yttrande vara av intet värde därför att LO ju självt har bidragit med förslaget.

TCO tar inte ställning och SACO/SR är emot. Flera fackliga företrädare har offentligt uttalat sig mot fonderna. Det finns rörelser inom LO och TCO som öppet propagerar mot fondsystemet.

De senast gjorda undersökningarna pekar på ett kompakt motstånd – endast 27 % anser att fonderna är bra för vårt land.

4 oktober-kommittén samlade människor från alla samhällsklasser. T. o. m. organiserade socialdemokrater har deltagit i arbetet. Vad är det då som driver socialdemokraterna rakt emot opinionen? Kan det vara följsamheten till LO som kräver sin tribut? Nu är socialdemokraterna beredda att tillsammans med vpk genomdriva fondförslaget. Vpk:s hjälpsamhet styrker mig i min uppfattning att detta visst är ett steg på vägen in i ett mera socialistiskt samhälle.

För ett år sedan bidrog vpk med att höja momsens 2 %, och i gengäld fick de igenom en utredning om matmomsen och ökade livsmedelssubventioner. Sedan dröjde det inte länge förrän socialdemokraterna konstaterade att någon differentierad moms ej går att genomföra. Nästa steg blev att ta bort stora delar av livsmedelssubventionerna. Vpk fick stå kvar där med lång

Löntagarfonder

näsa, högre moms, lägre livsmedelssubventioner och ingen differentierad moms.

Den här gången har vpk inte begärt någonting. Man vet vad som bjuds och gör lagom motstånd. Vpk vet att fonderna leder till mer socialism.

Enligt centerns uppfattning kommer fonderna att påverka näringslivets utveckling negativt. Att med tvång våldföra sig på näringslivet och halva svenska befolkningen kommer att ge bestående skador på det allmänna näringslivsklimatet och därmed sysselsättningen.

I arbetsmarknadsutskottets yttrande till finansutskottet säger den socialistiska majoriteten bl. a. "att löntagarfonderna är ett viktigt inslag i restaureringen av den ekonomiska politiken. Ett viktigt inslag i denna politik är att åstadkomma en hög och jämn sysselsättning. Syftet med fonderna är bl. a. att stimulera sysselsättningsutvecklingen. En varaktig industriell tillväxt förutsätter enligt propositionen ett stabilt utbud av riskvilligt investeringskapital."

Herr talman! Detta är kvalificerat struntprat. Det är i svårigheterna att få idéer om nya produkter och att få en högre omsättning på världsmarknaden som de stora problemen ligger. Det fattas inte något riskvilligt kapital i näringslivet. Nej, det finns mängder av arbetslöst kapital. Bl. a. hjälper näringslivet staten med finansieringen av budgetunderskottet, och det är viktigt att detta minskas.

Aktiesparfonderna var ett bra system där näringslivet tillfördes riskvilligt kapital. Nära en halv miljon löntagare har under de senaste åren avsatt åtskilliga miljarder helt frivilligt, men detta system har socialdemokraterna nu avskaffat. Nej, socialdemokraterna kan aldrig övertyga någon om att det varit kapitalbrist i näringslivet. Kan socialdemokraterna f. ö. peka på något lönsamt projekt som blivit vägrat pengar?

Löntagarfonderna påstås öka löntagarinflytandet i näringslivet genom medägande. Det är helt uppenbart att socialdemokraterna inte förstått skillnaden mellan kollektivt och enskilt ägande. Socialdemokraterna tror att man löser demokratiproblem genom att ersätta en form av maktkoncentration med en annan.

Sanningen är att det är fackliga företrädare som ökar sin makt över näringslivet. Det finns i dag fackföreningsägda företag där enskilda löntagare inte har mer inflytande än i det privata näringslivet. Visst är det märkligt att fackföreningsrörelsen inte skapat några referensföretag där man kunnat peka på just "medägandets" fördelar. Däremot finns många exempel där utvecklingen varit omvänd, inte bara i inflytande, utan där också anställningstryggheten varit hotad.

Centern har som decentralistiskt parti förordat behovet av minskad maktkoncentration inom näringslivet. Införandet av aktiesparfonderna var en del i detta arbete. Vi ställer upp för de företagsanknutna individuella vinstdelningarna. Vi vill satsa på de mindre företagen, som oftast har korta beslutsvägar och där gemenskap mellan ägare och anställda är stor. Vi vill förbättra förutsättningarna för kooperativt ägande. Den negativa påverkan fonderna får på det allmänna näringslivsklimatet och sysselsättningen

kommer att förstärkas i redan regionalpolitiskt svaga regioner. Enligt centrens uppfattning får de svaga regionerna avstå kapital till de starkare. Många småföretag saknar förutsättningar för att bli placeringsobjekt, och alla börsföretag ger inte 3-procentig realavkastning.

Fondstyrelserna har vidare regionalpolitiskt inte något ansvar eller någon målsättning. I teorin kan det betyda att en fond inte placerar något kapital inom den egna regionen. Det finns stor risk för att det 3-procentiga realavkastningskravet kan styra fondkapitalet till endast ett fåtal regioner i landet. I så fall är löntagarfonderna regionalpolitiskt fientliga.

Om fondstyrelsen däremot väljer egna vägar och satsar på förlustföretag, är risken stor att någon avkastning till ATP-systemet inte sker. Då blir också de framgångsrika företagen i regionen lidande, genom att de avtappas på resurser, som slussas över till förlustföretag där sysselsättningen så småningom måste upphöra.

Även kommunernas ekonomi kommer att påverkas negativt. Effekten för t. ex. Älvsborgs läns landsting och kommuner redovisas i motionerna 206 och 210. I 1982 års löneläge blir minskningen av resurserna 28.5 miljoner per år. Totalt kommer ca 80 miljoner att betalas in i länet räknat i 1982 års löneläge.

Kommuner som redan är hårt pressade får det ännu svårare. Åmåls kommun, som är hårt drabbad av arbetslöshet, förlorar t. ex. ca 400 000 kr. per år på löntagarfonderna. ATP-avgiften till fonderna är 2.4 miljoner. Därtill skall läggas vinstskatten. Det är således åtskilliga miljoner som åmålsborna får lämna ifrån sig till socialdemokraternas löntagarfonder.

Frågan är: Vilka företag kommer fonden att satsa på i Åmål?

Sparbanken i Alingsås redovisar ett resultat före bokslutsdisposition och skatt på 12,1 milj. kr. för 1982. Skatten på denna summa är 139 000 kr. Om fonderna funnits 1982 skulle sparbanken i Alingsås ha fått betala 1,5 milj. kr. i vinstskatt. Skattebördan ökar från 139 000 kr. till 1,6 milj. kr.

Sparbanken i Vänersborg skulle ha fått en skatteökning på 200 %, om fonderna hade funnits i år. Vinstskatten, beräknad på 1982 års siffror, skulle ha blivit 1,1 milj. kr.

Jag skall avsluta med att titta på ett mindre företag. Sköntorp AB redovisade ett resultat före bokslutsdisposition och skatt på 1,7 milj. kr. för 1982. Erlagd skatt var 22 300 kr. Om fonderna nu hade funnits, skulle företaget ha fått betala ytterligare 44 000 kr. i skatt.

Det är inga små skattehöjningar som sker till följd av de socialdemokratiska kollektiva löntagarfonderna.

Införandet av löntagarfonder i vårt land har skapat en våldsam debatt. Inte på mången god dag har nationen varit så delad. Socialdemokraterna tar strid framför samförstånd – den s. k. öppna handens politik har blivit den knutna nävens. När landet är i stort behov av samling, väljer socialdemokraterna strid med de demokratiska partierna, med hela näringslivet och med en kraftig majoritet av vårt lands opinion.

Herr talman! Ett sådant handlande kan bara innebära att socialdemokraterna går en kall och mörk politisk tid till mötes.

Tisdagen den
20 december 1983

Löntagarfonder

Anf. 87 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Argumenten för löntagarfonderna är redan framförda, och jag vill inledningsvis erinra om den redovisning som tidigare har lämnats här om hur diskussionen om fonder gick att föra fram till 1979 med centern och folkpartiet och t. o. m. med arbetsgivarorganisationernas företrädare. I stället har de nu sökt sig till vulgärpropagandans agitatorer i löntagarfondsfrågan. Nu har även de anslutit sig till högerkrafternas alltmer aggressiva angrepp på arbetarrörelsen, fackföreningsrörelsen och därmed de medlemsskaror dessa företräder. Detta tar sig uttryck i angreppen på den solidariska lönepolitiken, delar av arbetsmarknadspolitikerna osv. – allt gott och väl illustrerat i protokollen från denna hösts debatter i kammaren, bl. a. i samband med behandlingen av några av arbetsmarknadsutskottets betänkanden.

Det har nu gått så pass långt att de borgerliga partierna i denna kammare kräver att de fackliga organisationerna skall uppge sina självklara skyldigheter att värna sina medlemmars rättigheter, vilket inte innebär någonting annat än krav på att de skall uppge ingångna avtal. Det som kraven främst gäller nu är ungdomar under 20 år, men det finns andra exempel.

De borgerliga partierna i vårt land motsätter sig nu alla åtgärder som vi vidtar för att också de välbeställda skall vara med och bära sin del av den ekonomiska krisens bördor. Nämnas kan att när vi lägger fram förslag om andra principer för jordbruksförhandlingarna, drar vissa borgerliga partier upp till kamp, samtidigt som de mästrar de fackliga organisationernas försvar av redan ingångna avtal. I det ena fallet tål man inte ens en förändring av grunderna för förhandlingen, medan man i det andra fallet anser det lämpligt att de fackliga organisationerna skall frånträda det de redan har uppnått för sina medlemmar.

Herr talman! Ser man dessa angrepp tillsammans med vulgärpropagandan mot löntagarfonderna klarnar mönstret. Omsvängningen i löntagarfondsfrågan mellan 1978 och 1979 var en seger för moderaterna, då de därigenom förmådde samla de borgerliga i ett för deras syften ganska klart mönster. Det gällde att hålla arbetarrörelsen borta från den politiska makten 1982, och när detta inte lyckades gäller det nu att brygga för former hur de efter – som de hoppas – en seger i valet 1985 skall kunna hålla fackföreningsrörelsen i schack. Det är ingen tillfällighet att moderata företrädare med förtjusning studerar exempel i andra länder där facket tyglas med hög arbetslöshet och hård lagstiftning. Detta klassmönster för politiken, som vi i vårt land varit relativt förskonade från, drivs så fram av moderaterna i vetskap om att en stark fackföreningsrörelse är moderaternas största hinder för att någon gång kunna föra samma högerpolitik i vårt land som nu drivs i många av Europas industriländer.

Mot denna bakgrund och med denna insikt har jag sett alla de aktioner, uppvaktningar och brev som vället över oss i höst i löntagarfondsfrågan från enskilda, företag och dessa för ändamålet bildade organisationer. Det är inte löntagarfonderna i dess nuvarande form som i sig är målet. Det är den samlade arbetarrörelsen som skall pressas tillbaka.

Men till dem som kostat på oss de senaste dagarnas helsidor i pressen vill jag bara hälsa: Vi ser mönstret! Vi vet vår uppgift och skall bekämpa de reaktionära krafterna och försvara och föra vidare de fina traditioner svensk arbetarrörelse har i byggandet av ett bra demokratiskt land för landets alla medborgare.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till förslaget om införande av löntagarfonder.

Anf. 88 SONJA REMBO (m):

Herr talman! När socialdemokraterna nu tvärtemot större delen av svenska folkets vilja pressar fram beslutet om kollektiva s. k. löntagarfonder, i vilka de fackliga organisationerna får majoritet, måste man fråga sig hur löntagarrepresentanterna avser att använda sitt inflytande i företagen och hur de så småningom kommer att förvalta sitt ägaransvar. Vilka näringspolitiska visioner kommer att vägleda dem?

I LO-80-rapporten konstateras att löntagarfondernas placeringspolitik och löntagarnas ägarinflytande innebär starka krav på att fackföreningsrörelsen bygger upp en egen näringspolitisk kompetens och utformar investeringspolitiska program som väger samman lokala och regionala fackliga gruppers behov med nationella branschperspektiv. I den näringspolitiska rapport som presenterades LO-kongressen 1981 konstaterades att det system som snabbt förenar företagens krav på vinster och löntagarnas krav på fördelningspolitisk rättvisa inte kan uppnås med enstaka punktinsatser i den ekonomiska politiken, utan kräver ett omfattande program som medför kursändringar på många olika områden med sikte på en mer sammanhållen ekonomisk politik och näringspolitik.

LO förespråkar där ett system, där de stora företagen i regelbundna företagsvisa förhandlingar med statsmakterna förhandlar om investeringar för forskning och utveckling, om exportprispolitik, marknadsföring, produktivitets- och kvalitetsfrågor, miljöfrågor, arbetsmarknadsfrågor etc.

Enligt samma rapport har arbetarrörelsen alltid sett en central övergripande planering och en styrning av den ekonomiska utvecklingen som de viktigaste elementen i näringspolitiken. Trots de klara rekommendationer som antagits vid en rad kongresser konstateras att någon sådan central planering inte kom till stånd under tidigare socialdemokratiska regeringar. Förklaringen anses vara att regeringen inte bedömt att de medel som den haft till sitt förfogande för att styra näringslivets utveckling varit tillräckliga. LO-rapporten tillhandahåller dessa medel.

Rapporten anser att det måste skapas en bred samarbetsvilja som möjliggör förhandlingar och överenskommelser mellan företagen och staten. En grundläggande förutsättning är att löntagarna accepterar större vinster i företagen och att företagen accepterar löntagarfonder. En nödvändig förutsättning anses också vara att företagen accepterar en utbyggd och effektiviserad prisövervakning, en aktivare investeringspolitik inom Sverige och en mer restriktiv bedömning av utlandsinvesteringarna. Om denna samarbetslinje inte accepteras av näringslivet, förutses en ogynnsam

ekonomisk och politisk utveckling i Sverige. Och så konstaterar rapporten: Ifall arbetarrörelsen vid ett kommande regeringsinnehav inte lyckas uppnå ett samarbete med näringslivet på de villkor vi här angett, måste den, för att om möjligt undvika denna sämsta variant, göra största möjliga insats för att få till stånd en industriell expansion även utan det privata näringslivets medverkan. Det viktigaste medlet härför måste bli en tämligen omfattande reglering av näringslivet och en kraftig utbyggnad av den statliga industrisektorn.

I rapporten sägs vidare att det för denna planering krävs en betydande central samordning och avstämning. Staten måste vidga sitt engagemang inom de expansiva branscherna med egna företag i olika samarbetsformer för att få en starkare bas för ett inflytande i näringspolitiken. De expansiva branscherna skall lokaliseras genom löpande branschutredningar inom Industriverket. Det sägs också vara ett samhällsligt intresse att löntagarnas möjligheter att direkt vara med och påverka sådana frågor som rör nedläggningar, etableringar, utbyggnader, köp och försäljningar av företag, etc. måste förstärkas. Löntagarfonderna kommer successivt att leda till detta resultat. Det centrala samordnings- och styrmedlet i näringspolitiken skall vara ett system med regelbundna förhandlingar, avtal mellan staten och de storföretag som dominerar den svenska ekonomin. Med ett hanterligt antal förhandlingar och avtal skulle man kunna uppnå en god täckning av de väsentliga delarna, i första hand den konkurrensutsatta sektorn.

Dessa tänkta avtal skulle avse investeringar och produktionsutvidgning i linje med planeringen inom branschen, sättet att lösa miljöfrågor, den tekniska utvecklingen och produktivets- och kvalitetsfrågorna, exportprispolitiken, lokaliseringsåtagandena, arbetskraftsfrågorna etc. För att genomföra denna politik förordas att det skapas en näringspolitisk nämnd på hög nivå för den företagsnära näringspolitiken. Den skulle vara sammansatt av representanter för Industriverket, Investeringsbanken, fjärde AP-fonden, löntagarfonderna, affärs- och sparbänkerna, Industriförbundet, arbetsmarknadsstyrelsen och löntagarorganisationerna.

Nämnden skulle under industridepartementet vara ansvarig för den industripolitiska planeringen och samordningen. Löntagarfonderna ses som en naturlig och viktig del i systemet. Som ytterligare ett medel att styra näringslivets utveckling nämns direkta beslut av myndigheterna. Denna metod anses främst tillämplig när det gäller att hindra företag att vidta icke önskvärda åtgärder, vilket är aktuellt ur näringspolitisk synpunkt främst när det gäller konkurrensbegränsningar och etableringar samt i viss mån miljöfrågor. LO önskar också en förstärkning av nuvarande lagstiftning, särskilt med avseende på kontroll av företagsförvärv och uppdelning av marknadsdominerande företag.

Som ett komplement till planinstitut och byggnadslagstiftning borde det vidare enligt rapporten vara nödvändigt att införa någon form av tillståndsprovning för etablering på regional eller lokal nivå. Denna tillståndsprovning skall bygga på två principer, nämligen dels en samhällslig insyn och ett samhällsligt inflytande över etableringarnas omfattning och

inriktning, dels en prövning av enskild persons lämplighet som företagare och arbetsgivare.

Samma år, 1981, antog också Industritjänstemannaförbundet. SIF. ett industripolitiskt program. Enligt SIF-utredarna bör syftet med all ekonomisk politik inkl. industripolitiken vara att påverka resursanvändningen, så att en samhällsekonomiskt riktig användning kan uppnås. Med samhällsekonomisk effektivitet avses att produktionen måste uppnå största möjliga produktionsvärde inom näringslivet, samtidigt som politiskt uppställda produktionsmål inom den offentliga sektorn skall uppnås till lägsta möjliga kostnad. Industrins utveckling måste enligt rapporten inordnas i ett större samhällsperspektiv, vilket innebär att övergripande ekonomisk-politiska mål för industriproduktion och utveckling måste uppfyllas. Näringspolitiska åtgärder som anges är bl. a. att samhället tar ett större ansvar för att nya industriprojekt planeras och genomförs, att årliga avsättningar av företagens vinster sker företagsvis i investeringsfonder under fackligt inflytande och att felaktiga nedläggningar av befintliga industrier förhindras. Någon form av löntagarfonder anses ofrånkomlig. För att åstadkomma den samordning av industrins investeringar som anses nödvändig fordras att staten åtar sig det övergripande ansvaret för att samhällsekonomiskt önskvärda investeringar genomförs inom industrin. Bl. a. bör de industripolitiska myndigheterna systematiskt pröva viktigare investeringar från samhällsekonomisk synpunkt. Staten måste också ta det övergripande ansvaret för att nedläggningar av företag och anläggningar förhindras, om dessa ur samhällsekonomisk synpunkt bör drivas vidare. Den samhällsekonomiska önskvärdenheten av fortsatt drift av nedläggningshotade företag bör också systematiskt prövas.

Rapporten föreslår att en lag om samhällsekonomisk prövning av strukturförändringar införs i syfte att ge de industripolitiska myndigheterna möjlighet att förhindra större kapacitetsutbyggnader, som är felaktiga ur samhällsekonomisk synpunkt, att ålägga företagen villkor, så att större investeringsprojekt blir samhällsekonomiskt lönsamma, att styra lokalisering och tidsförläggningar av nya industriprojekt och att bedöma om fortsatt drift av nedläggningshotade företag är samhällsekonomiskt motiverad och om så är fallet föreskriva att företaget skall utbjudas till försäljning.

Förslaget förutsätter utomordentligt långtgående statlig planering av hela industrisektorn. För att handlägga planeringsarbetet och genomföra planerna föreslås ett system med branschstyrelser, som skall svara för att utvecklingen inom resp. bransch blir samhällsekonomiskt riktig. De industripolitiska myndigheterna förutsätts branschvis upprätta offensiva strukturplaner, som skall omfatta en framförhållning på fem till tio år. Som underlag för dessa planer skall givetvis finnas motsvarande planer inom de enskilda företagen.

Dessa fackliga ambitioner står i god samklang med liknande tankar i det socialdemokratiska partiprogrammet. Däremot har de mycket litet att göra med den marknadsekonomi som finansministern tidigare under debatten bekände sig till. Man kan inte undgå att fråga sig hur en finansminister som hysar sådana tankar trots det kan lägga fram detta eländiga fondförslag.

Herr talman! Förslaget om s. k. löntagarfonder handlar inte om att trygga jobben. Det handlar inte om ökad insyn och ökat medbestämmande för arbetare och tjänstemän i företagen. Det handlar inte om att trygga pensionerna och inte heller om hur vi skall klara den ekonomiska krisen. Det handlar om hur man i Sverige skall införa en socialistisk planhushållning där den fackliga, politiska och ekonomiska makten förenas i ett system som den enskilda människan har att underordna sig. Vi moderater kommer alltid att bekämpa ett sådant system.

Anf. 89 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag motsätter mig bestämt regeringens förslag om s. k. löntagarfonder. Jag vill uppehålla mig vid förslagens regionalpolitiska konsekvenser. Förslaget innebär att pengar kommer att gå från de små företagen och deras anställda till de största och rikaste aktieägarnas fickor. Det innebär också att pengar kommer att tas från det stora flertalet av våra kommuner och föras till framför allt Stockholm och några få andra större stadsområden. Förslaget innebär alltså ytterligare centralisering av makt, arbete och bebyggelse. Det är uttryck för 1980-talets socialistiska centraliseringspolitik.

På 1960-talet upplevde vi en socialdemokrati och en socialistisk LO-ledning som var negativa till de små företagen, till landsbygden, till de små kommunerna osv. – och i motsvarande grad ensidigt positiva till storföretag och storstäder. Den politiken har efterlämnat svårläkta sår i stora delar av vårt land. I dag står det allt klarare att det är de mindre företagen – och många nya sådana – som måste vara stommen i näringsliv och sysselsättning. Detta är nödvändigt för att vi skall kunna klara oss ur krisen.

Men de socialistiska, centralistiska fonderna blockerar såväl psykologiskt som i sak en sådan positiv utveckling. Vi ser i dag hur regeringen och också andra krafter är kallsinniga mot de stora delar av vårt land som har regionalpolitiska bekymmer. Ännu har man väl inte så öppet och ensidigt som på 1960-talet vågat favorisera stora städer och stora företag. Men med de s. k. löntagarfonderna torde resultatet bli just en 60-talsmodell – dvs. centralisering av makt, arbete och bosättning. Detta fondsystem hindrar en positiv utveckling – och det drabbar hårdast de svagaste områdena och folkgrupperna.

Detta är naturligtvis tvärt emot vad svenska folket önskar.

Landsbygden och det stora flertalet kommuner tål inte ytterligare flyttlasspolitik. De folktäta områdena skulle få ytterligare trängsel, trafikproblem och försämrade miljöförhållanden.

Centern arbetar för att olika delar av landet, landsbygd såväl som storstad, i balans med varandra skall kunna utvecklas genom ett effektivt näringsliv och med goda livsmiljöer. Därför måste vi stoppa regeringens fondförslag.

Herr talman! Jag yrkar avslag på regeringens förslag och bifall till centerns reservationer.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 54

Tisdagen den
20 december 1983

---

13 § Kammaren åtskildes kl. 23.50.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert